

Hanna Isokääntä

PAREMPI JOS ON JOTAKIN, MITÄ TEHDÄ

Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevien henkilöiden kokemuksia toiminnasta

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma
Syyskuu 2017**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Syyskuu 2017	Tekijä/tekijät Hanna Isokääntä
Koulutusohjelma Sosiaaliala		
Työn nimi PAREMPI JOS ON JOTAKIN, MITÄ TEHDÄ. Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevien henkilöiden kokemuksia toiminnasta		
Työn ohjaaja Marja Savolainen	Sivumäärä 42+3	
Työelämäohjaaja Saija Heikkilä		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevien henkilöiden kokemuksia toiminnasta ja tuoda esiin mahdollisia kehittämisajatuksia ja toiveita palveluun liittyen. Mielenkiinto aiheeseen ja idea työn toteuttamiseen nousivat opintoihin liittyvän työharjoittelun perusteella, sekä vahvistuivat opintojen välillä toteutuneen määräaikaisen kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan työsuhteen aikana. Lupa tutkimukseen on saatu Kalajoen kaupungin sosiaalipalveluilta.</p> <p>Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Työn teoriaosuudessa käsitellään työtä ja työn merkitystä, sekä osallisuuden muotoja ja ilmentymistä. Lisäksi esitellään kuntouttava työtoiminta yleisesti palveluna, sekä siihen liittyvää lainsäädäntöä. Tutkimuksen aineisto on saatu haastatteleamalla kuutta Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevaa henkilöä. Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina, kysymyspohjaisen teemahaastattelun muodossa. Litteroidut haastattelut analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä teemoittain. Näin saatuja tuloksi peilattiin työn teoriaosaan sekä aiheesta tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin.</p> <p>Tutkimustuloksien perusteella Kalajoella on onnistuttu järjestämään kuntouttava työtoiminta siten, että siihen osallistujat kokevat toiminnan pääosin mielekkäänä, merkityksellisenä ja hyödyllisenä. Vaikka pääasiassa kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisella ei koettu olevan suoraan työllistymistä edistävää vaikutusta, toimintaan osallistumisen myötä sosiaalisen osallisuuden kokemus on useimmilla vahvistunut. Osallistumisen koettiin vaikuttavan suotuisasti myös arkielämän rytmiin. Sosiaaliohjaus, lähiohjaus, sekä muut ohjauspalvelut näyttäytyivät tutkimustulosten perusteella toimivan hyvin ja niihin oltiin varsin tyytyväisiä. Merkityksellisenä nähtiin asiakkaan todellinen kohtaaminen ja aika keskustelulle.</p> <p>Kehittämistarpeena esille nousi yksilöllisten tavoitteiden asettaminen kuntouttavan työtoiminnan jaksolle, sekä tavoitteiden toteutumisen arviointi ja niiden tarkistaminen tarpeen mukaan. Myös tietoisuutta kuntouttavasta työtoiminnasta paikallisella tasolla, esimerkiksi työnantajille haluttaisiin lisätä. Kuntouttavalle työtoiminnalle työkykyä ylläpitävänä toimintana kaivattiin lisää arvostusta. Samoin yhteinen toiminta kuntouttavaan työtoimintaan osallistuville, tapahtumien tai teemapäivien muodoissa, koettiin tärkeäksi arvostuksen sekä toiminnan yhteisöllisyyden kannalta.</p>		
Asiasanat aktivointisuunnitelma, kuntouttava työtoiminta, osallisuus, työ, työttömyys		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date September 2017	Author Hanna Isokääntä
Degree programme Degree Programme of Social Services		
Name of thesis IT IS BETTER TO HAVE SOMETHING TO DO. Experiences of people taking part in rehabilitative work in Kalajoki		
Instructor Marja Savolainen		Pages 42+3
Supervisor Saija Heikkilä		
<p>The aim of this thesis was to research those people's experiences who are taking part in rehabilitative work in Kalajoki and bring forth possible ideas for developing the service. The interest towards this subject and the idea to carry out this thesis was based on the writer's practical training, and strengthened during the fixed-term employment relationship that the writer had during the studies. The license for the research was admitted by the Social services of Kalajoki city.</p> <p>This thesis is a qualitative study. The theoretical part of the thesis discusses work in general as well as the meaning of work for people. Moreover, the theoretical part discusses the forms and modes of participation. In addition, rehabilitative work as a social service, the laws affecting the arrangement of the rehabilitative work are introduced. The data of this research was acquired by interviewing six participants in rehabilitative work in Kalajoki. The interviews were carried out as individual interviews using a question based theme interview. The transcribed interviews were analysed theme by theme using the method of material based contents analysis. The results were discussed based on the theory presented as well as the earlier studies on the same topic.</p> <p>With the help of the results of this research the rehabilitative work has been arranged in Kalajoki so that the participants consider the action as reasonable, meaningful and beneficial. Although mainly the participants did not experience that the rehabilitative work would have a straight effect on their employment, they felt that participating in rehabilitative work has strengthened their feeling of social participation. Based on research results, the case management, guidance and other guidance and counselling services seemed to work well, and the participants were very content for them. The participants felt that it is important that people are genuinely met and there is time for talking.</p> <p>Setting individually aims for the rehabilitative work period as well as evaluation of achieving the aims and reforming them when needed were seen as points that would need to be developed. Moreover, increasing the awareness of the rehabilitative work, for example among the locally employers was considered important. In addition, the participants felt that people should value more rehabilitative work as action that maintains one's ability to work. Moreover, they felt that organizing common activity for the participants in rehabilitative work, such as events and theme days, would be important in terms of general valuation and communality of the activity.</p>		
Key words activation plan, participation, rehabilitative work, unemployment, work		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	3
2.1 Tavoite, tarkoitus ja rajausta	3
2.2 Aikaisemmat tutkimukset	4
3 TYÖ JA TYÖTTÖMYYS	6
3.1 Työn merkitys yksilölle	6
3.2 Työttömyyden negatiiviset vaikutukset yksilön hyvinvointiin	7
3.3 Syitä työttömyyden pitkittymiselle	8
4 OSALLISUUDEN ERI MUOTOJA	10
4.1 Osallisuus hyvinvoinnin edellytyksenä	10
4.2 Sosiaalinen osallisuus	11
4.3 Työ osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäjänä	12
5 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA OSALLISUUDEN JA TYÖLLISTYMISEN EDISTÄJÄ- NÄ	13
5.1 Kuntouttava työtoiminta sosiaalipalveluna	13
5.2 Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet palveluna	15
5.3 Kuntouttava työtoiminta sosiaalisena kuntoutuksena	15
5.4 Kuntouttavan työtoiminnan lain velvoittavuus	16
5.5 Aktivointisuunnitelma	16
5.6 Kuntouttava työtoiminta Kalajoella	17
6 AINEISTO JA MENETELMÄT	20
6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä	20
6.2 Aineistonkeruun metodi	21
6.3 Haastattelut ja analysointi	22
6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	23
7 TULOKSET	25
7.1 Työttömyyden pitkittymisen syyt ja vaikutus	25
7.2 Ohjautuminen kuntouttavaan työtoimintaan	26
7.3 Kuntouttavan työtoiminnan toteutus	27
7.4 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus	29
7.5 Kehittämisaatuksia ja toiveita	30
8 POHDINTA	33
8.1 Tutkimustulosten pohdinta	33
8.2 Oman oppimisen pohdinta	36

LÄHTEET	40
LIITTEET	

KUVIOT

KUVIO 1. Esimerkkejä kuntouttavaan työtoimintaan sisällytettävistä palveluista. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja)	14
---	----

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on saanut idean ja innoituksen opintoihini liittyvästä työharjoittelujaksosta, ja myöhemmin ajatusta vahvasti määräaikainen työsuhteeni kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana Kalajoen kaupungilla. Työssäni tuli erityisesti esille aktivointisuunnitelmiin ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien henkilöiden henkilökohtaisten elämäntilanteiden moninaisuus ja kirjo. Keskusteluissa asiakkaiden kanssa nousi esiin hyvin erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä aktivointipolitiikkaan ja kuntouttavaan työtoimintaan liittyen. Niiden pohjalta virisi kiinnostus selvittää asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta syvemmin. Kuntouttava työtoiminta on sosiaalipalveluna verrattain uusi, ja siihen osallistuvien henkilöiden määrä on ollut maanlaajuisesti voimakkaassa kasvussa. Palvelun järjestäminen on asiakkaan kotikunnan vastuulla, ja kunnissa onkin erilaisia käytäntöjä järjestää kuntouttavaa työtoimintaa asiakkaiden tarpeisiin vastaten, sekä oman kunnan erityispiirteet huomioiden.

Kaikkiin palveluihin, myös sosiaali- ja terveysalalla liittyy olennaisesti palvelun jatkuva ja systemaattinen kehittäminen. Julkisen talouden säästöpainotus ohjaavat myös sosiaalipalveluiden kehittämistä. Ilokseni voin kuitenkin todeta, että taloudelliset seikat eivät ole ainoat, jotka kehittämistyössä huomioidaan. Tänä päivänä palvelut pyritään rakentamaan, ja niitä halutaan kehittää entistä enemmän vastaamaan asiakkaiden yksilöllisiin tarpeisiin. Niinpä palveluja käyttävien asiakkaiden kokemusperäistä tietoa heille suunniteltujen palveluiden kehittämisessä on alettu hyödyntää aiempaa enemmän. Esimerkiksi Pohjoissuomen sosiaalialan osaamiskeskuksessa on kehitetty sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisasiakastoimintaa, jossa ideana on asiakkaiden osallisuuden lisääminen palvelujen kehittämisessä, suunnittelussa ja toteutuksessa (Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus). Tämän opinnäytetyön avulla tavoitteena on tuoda esiin asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja siihen liittyvästä prosessista Kalajoen kaupungissa. Kokemusten perusteella on mahdollista arvioida, mitkä seikat on koettu hyvänä ja toimivana, sekä millaisia kehittämistarpeita mahdollisesti on. Opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen, eli laadullinen. Tutkimusta varten olen haastatellut kuutta henkilöä, jotka ovat kuntouttavassa työtoiminnassa Kalajoella. Opinnäytetyöni nimi on suora lainaus eräästä haastattelusta, ja se kuvaa yhteen lausahdukseen tiivistettynä kaikista kuudesta haastattelusta esiin tullutta kokemusta.

Raportin teoriaosassa käsittelen työn ja työttömyyden merkityksiä yksilön kannalta, sekä mahdollisia syitä työttömyyden pitkittymiselle. Käyn läpi osallisuutta hyvinvoinnin osatekijänä, sekä sosiaalisen osallisuuden käsitettä. Esittelen myös kuntouttavaa työtoimintaa yleisesti, ja kerron siitä, kuinka palvelu toteutetaan Kalajoen kaupungissa. Raportin loppuosassa esittelen tulokset, käsittelen niitä suhteessa teoriaan, sekä pohdin sitä, millä tavoin opinnäytetyöprojekti on edistänyt omaa oppimistani suhteessa sosionomin (AMK) kompetensseihin.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Tässä luvussa esitellään opinnäytetyön tavoite, tarkoitus, ja rajaus perusteluineen, sekä käydään läpi, millaisia tutkimuksia aiheeseen liittyen on aikaisemmin tehty.

2.1 Tavoite, tarkoitus ja rajaus

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuoda esiin Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita haastatteleamalla asiakkaiden kokemuksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Tarkoituksena on nostaa esiin asiakkaiden kokemusten pohjalta seikkoja, joita on jatkossa mahdollista huomioida paikallisesti toimintaa kehitettäessä. Opinnäytetyölleni asettamieni tavoitteen ja tarkoituksen perusteella olen tutkimuskysymyksiksi asettanut seuraavat kysymykset:

1. Miten asiakkaat ovat kokeneet kuntouttavan työtoiminnan ja siihen liittyvän prosessin Kalajoella?
2. Millaisia kehittymismahdollisuuksia asiakkaiden kokemusten perusteella nousee esiin?

Haluan rajata tutkimukseni näkökulman asiakkaiden kokemuksiin, jotta palvelua olisi mahdollista kehittää nimenomaan asiakkaan tarpeisiin vastaamaan. Aiemmassa työssäni, kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, sain kuulla hyvin erilaisia mielipiteitä kuntouttavasta työtoiminnasta sosiaalipalveluna, mikä lisäsi mielenkiintoa selvittää asiakkaiden kokemuksia tämän tutkimuksen avulla. Tähän opinnäytetyöhöni liittyvien haastattelujen avulla, toivon saavani esiin yksittäisten kommenttien sijaan laajemmin asiakkaiden näkökulman ja kokemukset toiminnasta. Samalla ne tulevat dokumentoitua, ja mahdollistavat asiakkaiden kokemusten huomioimisen jatkossakin palvelun järjestämisessä sekä kehittämisessä.

Ajattelen, että asiakkaan näkökulman pohjalta tuotettu tieto mahdollistaa toiminnan kehittämistä siten, että kuntouttava työtoiminta ja siihen liittyvä prosessi palvelisi osaltaan mahdollisimman hyvin asiak-

kaan optimaalista kuntoutumista elämänhallintaa tukevana ja työkykyä ylläpitävänä ja edistävänä toimintana, sekä edistäisi työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

2.2 Aikaisemmat tutkimukset

Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta on tutkittu aiemminkin. Satu Kinnunen ja Nina Äijälä ovat vuonna 2012 valmistuneessa pro gradu – tutkielmassaan arvioineet kuntouttavaa työtoimintaa asiakasnäkökulmasta tarkoituksenaan kokemuseräisen tiedon tuottaminen sekä hyödyntäminen palveluiden järjestämisessä ja kehittämisessä. Samoin Diakonia-ammattikorkeakoulun Sosiaalialan koulutusohjelmasta Sosionomi (AMK) Elisa Oksanen on keväällä 2016 valmistuneessa opinnäytetyössään tutkinut asiakkaiden osallisuuden kokemuksia ja sen perusteella tuottanut kehittämisajatuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun Sosiaalialan koulutusohjelmasta sosionomiksi (AMK) valmistunut Susanna Holopainen on niin ikään opinnäytetyössään vuonna 2012 tutkinut asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen vaikutuksesta elämänhallintaan. Myös Niina Huttusen ja Ella Mikkosen Lahden ammattikorkeakoulun sosiaalialan koulutusohjelmassa tekemä opinnäytetyö käsittelee kuntouttavaa työtoimintaa asiakkaan kokemana ja sen avulla on pyritty tuottamaan tietoa, jonka perusteella opinnäytetyön tilaaja, Kotkan- Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylä pystyy kehittämään toimintaansa.

Edellä mainittujen tutkimusten perustella syntyneissä johtopäätöksissä esiintyy paljon yhteneväisyyttä. Niiden mukaan kuntouttava työtoiminta on lisännyt asiakkaiden hyvinvointia mm. osallisuuden kokemuksen ja yhteisöön kiinnittymisen ja siihen kuulumisen kautta, hyödyllisyyden kokemuksen, sosiaalisten kanssakäymisen lisääntymisen ja vertaistuen, sekä taloudellisen tilanteen kohentumisen kautta. Sen koettiin myös tuoneen rytmiä, rutiineja ja säännöllisyyttä päiviin, sekä tukea ja ohjausta helpommin saataville asiakkaan asioissa. Holopaisen tutkimuksessa nousi esille myös asiakkaan kokemus päihteiden käytön vähenemisestä kuntouttavan työtoiminnan aloittamisen myötä.

Kehittämisajatuksena voimakkaimmin edellä mainituissa tutkimuksissa nousi esiin asiakkaiden kokemus tarve yksilöohjaukselle. Koettiin, että tarvetta olisi saada ohjausta ja henkilökohtaista tukea ja huomiota enemmän kuin sitä on tarjolla. Kehittämistoiveita liittyi myös työtoimintajärjestelmän yksin-

kertaistamiseen, yhteistyön lisäämiseen asiakkaan asioihin liittyvien yhteistyötahojen välillä, asiakkaan parempaan tiedottamiseen ja kuulemiseen häntä koskevissa asioissa, aktivointisuunnitelman käsitteen selkiyttämiseen ja viranomaiskielestä eroon pääsemiseen, työtehtävien monipuolistamiseen, kulukorvaukseen suuruuteen, sekä retkiin ja virkistäytymiseen.

On olemassa useita tutkimuksia kuntouttavasta työtoiminnasta, jotka käsittelevät asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta sosiaalipalveluna. Ajattelen tutkimukselleni olevan silti olemassa oleva tarveperusta, sillä kuntouttavaa työtoimintaa nimenomaan Kalajoen kaupungissa ei ole aiemmin tutkittu asiakkaiden kokemana. Vaikka aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten tulokset ovat varmasti jossain määrin yleispäteviä, ajattelen silti, että tutkimukseni avulla voin mahdollisesti nostaa esiin sellaisia kehittämisideoita, jotka mahdollistaisivat juuri paikallisen toiminnan kehittämisen erityispiirteineen. Kunnissa on kuitenkin hyvin eriäviä käytäntöjä siinä, kuinka Suomen laissa kuntien tehtäväksi säädetyn kuntouttavan työtoiminnan järjestäminen on käytännössä toteutettu.

3 TYÖ JA TYÖTTÖMYYS

Opinnäytetyön teoriaosassa käsitellään työn merkitystä ihmiselle yleisesti, työttömyyden negatiivisia vaikutuksia yksilölle, sekä syitä työttömyyden pitkittymiselle. Työ ja työttömyys kietoutuvat osallisuuden moniulotteiseen käsitteeseen, ollen keskeisessä asemassa osallisuuden kokemuksesta puhuttaessa. Teoriaosassa käsitellään myös osallisuutta hyvinvoinnin edellytyksenä, sekä esitellään osallisuuden eri muotoja. Kuntouttava työtoiminta tavoitteineen esitellään palveluna ja käydään läpi siihen liittyvää lainsäädäntöä, sekä aktivointisuunnitelman käsitettä.

Työ- ja elinkeinotoimistoissa oli maaliskuun lopussa yhteensä 317 300 työtöntä työnhakijaa, mikä on 33 700 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömistä työnhakijoista miesten osuus on 57 %, ja naisten osuus on 43 %. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita henkilöitä oli 112 200, ja yli kaksi vuotta työttömänä olleita henkilöitä oli 56 100. Vaikka työttömien työnhakijoiden kokonaismäärä on laskenut viimeisen vuoden aikana, on yli kaksi vuotta työttömänä olleiden määrä hienoisesti noussut. (Työ- ja elinkeinoministeriö.)

Arkisessa keskustelussa ammatti ja työn tekeminen määrittävät ihmistä. Kova työn tekeminen on aina ollut suomalaisessa kulttuurissa asia, jonka kautta yksilö on saanut arvostusta. Ahkeralla ja tunnollisella työn tekemisellä on voinut saada ympäristöltä sosiaalista hyväksyntää, vaikka muilla elämänalueilla olisi haasteita. Työn arvostuksesta kertovat useat vanhat suomalaiset sananlaskut, kuten ”ahkeruus kovan onnen voittaa”, ”työ tekijäänsä kiittää”, ”toista miestä mainitaan eikä suurista sanoista”, tai ”työ on miehen kunnia, ja akankin kun sattuu”. Tätä vasten työn menettäminen ja työttömyys, etenkin pitkittyessään, voivat aiheuttaa yksilölle häpeää ja tunnetta arvottomuudesta.

3.1 Työn merkitys yksilölle

Arjessa työn merkitystä ihmiselle ajatellaan ensisijaisesti taloudellisen toimeentulon mahdollistajana, mikä sen luonne kiistatta onkin. Tehdystä työstä saatu rahallinen palkkio on motivaattori työn tekemiselle. Ilkka Haaviston kirjoittamasta raportista Työelämän kulttuurivallankumous (2010, 34) käykin ilmi, että työnteko on 55 prosentille suomalaisista vain keino ansaita toimeentulo. Toisaalta raportista

selviää, että toimeentulon lisäksi työ on tärkeää merkittävälle osalle ihmisistä myös oman identiteetin ylläpidon, sekä työhön liittyvän sosiaalisen vuorovaikutuksen vuoksi. Työnteko näyttäytyi myös yhteiskunnallisena velvollisuutena yhteisen hyvän eteen. Sitä tärkeänä työn tekemiseen liittyvänä arvona pitää noin kolmasosa raporttia varten tehtyyn tutkimukseen vastaajista. (Haavisto, 2010. 34–39.)

Anna-Maija Viitasaari on pro gradu -tutkielmassaan tutkinut työllistämistoiminnan merkitystä työkuntoutujien elämässä. Hänen mukaansa työkuntoutujille työn merkitys näyttäytyy samanlaisena, kuin työn merkitys ihmiselle yleensä. Viitasaari kiteyttää työn merkityksen ihmiselle kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat taloudellinen ulottuvuus, sosiaalinen ulottuvuus, sekä henkis-toiminnallinen ulottuvuus. Työ merkitsee sosiaalisia kontakteja, antaa henkisiä ja fyysisiä voimavaroja, sekä tuo elämään säännöllisyyttä ja rytmiä. Työkuntoutujien kohdalla työn merkitys näyttää kytkeytyvän erityisesti arjen ja koko elämän hallintaan. Viitasaari selittää työn merkitystä työkuntoutujille sillä, että työtoiminta vastaa sosiaalipsykologisiin perustarpeisiin pitämällä yllä arki- ja viikkorytmiä. Sosiaalipsykologisia perustarpeita ovat yhteys toisiin ihmisiin, itsensä toteuttaminen ja hyödyksi oleminen, sosiaalisen arvostuksen saaminen, sekä sosiaalisen todellisuuden jäsentyminen. Työn tekemisen avulla yksilö kiinnittyy osaksi yhteiskuntaa ja laajempaa kokonaisuutta, riippumatta siitä onko henkilö palkkatyössä vai työtoiminnassa. (Viitasaari 2013, 76 - 78.)

3.2 Työttömyyden negatiiviset vaikutukset yksilön hyvinvointiin

On todettu, että työttömyyden pitkittyminen lisää koettuja puutteita hyvinvoinnissa verrattuna työlliseen väestöön, toisin sanoen työttömät voivat keskimäärin huonommin ja ovat sairaampia kuin työlliset. Työttömyyden pitkittyessä yksilön taloudellinen tilanne heikkenee heijastuen muihin hyvinvoinnin osa-alueisiin. Samalla koettu köyhyys lisääntyy. Heikko taloudellinen tilanne aiheuttaa sen, ettei ole varaa ostaa terveellistä ruokaa tai tarvittavia lääkkeitä. (Hult, 2014, 47). Sillä on luonnollisesti vaikutusta henkilön terveyteen. Heikko taloudellinen tilanne vaikuttaa myös terveystalouden saatavuuteen ja sitä kautta yksilön terveydentilaan, sekä koettuun terveyteen. (Kauppinen ym. 2010, 246 - 247.)

Marja Hult on pro gradu -tutkielmassaan vuonna 2014 tutkinut työttömien terveyttä ja hyvinvointia, sekä niihin liittyviä tekijöitä haastatteleamalla työttömiä henkilöitä työttömien itse koetusta terveydestä

ja hyvinvoinnista. Tutkimuksen mukaan työttömyys vaikuttaa negatiivisesti ajanhallintaan ja päivärhythmiin, sosiaalisiin suhteisiin, sekä itsetuntoon lisääntyneinä häpeän, arvottomuuden ja yksinäisyyden tunteina. Haastatellut kuvasivat työttömyyden laiskistavan, sekä väsyttävän, ja itsestä ei huolehdittu, tai itseä laiminlyötiin. Työttömyyden aiheuttaman henkisen paineen koettiin vaikuttavan hyvinvointiin. Samoin ihmissuhteisiin liittyvät ongelmat ja lisääntynyt alkoholin käyttö työttömyysaikana heikentävät koettua terveyttä ja hyvinvointia. (Hult 2014, 47.)

3.3 Syitä työttömyyden pitkittymiselle

Työttömyys katsotaan pitkittyneeksi, kun työttömyys on kestänyt yhtäjaksoisesti vuoden ajan (Tilastokeskus). Syyt työttömyyden pitkittymiseen ovat moninaisia ja monen tekijän summa. Ne ovat monimutkainen vyyhti, ja kietoutuvat toisaalta yksilöön, toisaalta yhteiskunnan rakenteisiin. Pitkäaikaisesti työttömät henkilöt kärsivät muuta väestöä useammin erilaisista terveydellisistä ongelmista. Vajaakuntoisuus, fyysiset sairaudet tai rajoitteet, päihteiden käyttö, mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat yleisempiä työttömien keskuudessa, mitä työssä käyvillä. Muita yksilöön liittyviä esteitä työllistymiselle ja syitä työttömyyden pitkittymiselle voivat olla ikä ja työttömyyden kesto. (Työttömän terveys - haasteita ja ratkaisuja.) Työttömyyden syiden pohtiminen on haasteellista, sillä on hankalaa erottaa mikä tai mitkä tekijät ovat syitä työttömyyden pitkittymiselle tai seurausta siitä.

Rakenteellisella työttömyydellä tarkoitetaan työttömyyttä, joka johtuu työvoiman tarpeen ja tarjonnan välillä olevasta epätasapainosta. Syy työvoiman tarpeen ja tarjonnan väliseen kohtaamattomuuteen voi olla alueellinen tai liittyä työvoiman osaamiseen. Rakennetyöttömän katsotaan olevan henkilö, jonka työttömyyden taustalla on taustalla yksi tai useampi työllistymistä vaikeuttava rakenteellinen tekijä. Rakenteelliset tekijät liittyvät yleensä koulutukseen, ammattiin, tai toimialaan. Lisäksi on tunnettua, että pitkittynyt työttömyys ruokkii työttömyyttä ja toisaalta työhistorian puute vaikeuttaa työnsaantia. (Pyykkönen & Pyykkönen 2016.)

Kiviniemi, Sepponen ja Wilen (2012) ovat tutkineet työttömyyden pitkittymiseen johtavia tekijöitä ja työmarkkinoille kuntouttamista. He toteavat tutkimusraportissaan, että työmarkkinoiden rakennemuutokset eivät yksinään selitä työmarkkinoilta syrjäytymistä, mutta ovat toki osatekijänä. He näkevät

myös, että työttömyys harvoin selittyy yksittäisen tekijän kautta, vaan kuten aiemmin tässä luvussa todettiin, syyt työttömyyden pitkittymiselle ovat monisyisiä ja mutkikkaita. Kiviniemi ym. toteavatkin, että työllistymisen esteiden poistamiseksi yksittäiset toimet, kuten kouluttautuminen uudelleen ei riitä, vaan usein tarvittaisiin tukea myös muilla elämän osa-alueilla. Tutkimuksen perusteella he arvioivat, että tutkimukseen osallistuneista pitkäaikaisesti työttömistä henkilöistä ainoastaan 10 %:lla arvioitiin olevan mahdollisuuksia jatkaa suoraan koulutukseen tai avoimille työmarkkinoille. Vajaalla kolmanneksella todettiin sellaisia terveydellisiä rajoituksia, että heille käynnistettiin eläkeprosessi. Pitkäkestoisen kuntoutuksen tarve ennen avoimille työmarkkinoille siirtymistä arvioitiin olevan 41 %:lla. Päihdekuntoutuksen arveltiin olevan tarpeellinen 17 %:lle osallistujista, ennen kuin muut kuntoutustoimet olisivat oikea-aikaisia. (Kiviniemi ym. 2012.)

4 OSALLISUUDEN ERI MUOTOJA

Tässä luvussa käsitellään osallisuutta hyvinvoinnin edellytyksenä, sekä sosiaalisen osallisuuden käsitettä yhteiskunnan ja yksilön kannalta. Osallisuuden edistäminen on tärkeä osa suomalaisessa sosiaali-, terveys-, ja työllisyyspolitiikassa. Se on kirjattuna sisään myös maailmanlaajuisesti eri järjestöjen ja maiden ohjelmiin. Kaste -ohjelma vuodelta 2013 kiteyttää osallisuuden käsitteen määrittelemällä sen olevan jokaisen yhteiskunnan jäsenen mahdollisuutta terveyteen, koulutukseen, työhön, toimeentuloon, asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos/tutkimus ja asiantuntijatyö).

4.1 Osallisuus hyvinvoinnin edellytyksenä

Erik Allard on teoksessaan Hyvinvoinnin ulottuvuuksia (1976) määritellyt ihmisen hyvinvoinnin perustana olevat tarpeet kolmeen luokkaan. Niitä ovat elintaso, yhteisyyssuhteet ja itsensä toteuttamisen muodot. Elintasolla Allardt viittaa siihen, mitä kaikki ihmiset tarvitsevat, esimerkiksi terveyteen, ravintoon ja asumiseen liittyviin, taloudellisiin, koulutukseen ja työhön liittyviin, sekä vapaa-aikaan ja virkistykseen liittyviin osatekijöihin. (Allardt 1976, 39 - 41.) Yhteisyyssuhteilla Allardt viittaa ihmiselle luonnolliseen tarpeeseen kuulua osana johonkin. Ympäristö tai yhteisö, jonka jäsenenä tarve kuulua johonkin toteutuu, voi olla esimerkiksi perhe monissa muodoissaan, ystäväpiiri, suku, työyhteisö tai muu yhteisö. Yhteisyys -sanalla Allardt viittaa suhteiden vastavuoroisuuteen. Vastavuoroisessa suhteessa yksilö on sekä antavassa, että vastaanottavassa roolissa. Tällöin toteutuu suhteen yhteisyys. (Allardt 1976, 42 - 43.) Itsensä toteuttamisen muodolla Allardt tarkoittaa mahdollisuutta sellaiseen toimintaan, jossa yksilöllä on mahdollisuus kuulua yhteiskuntaan tai ympäristöön työn, tekemisen, tai vaikuttamisen kautta. Itsensä toteuttamisen osatekijöinä Allardtin mukaan ovat yksilön persoonan tunnustus ja arvostus, mahdollisuus harrastaa ja toimia vapaa-ajalla, sekä mahdollisuus halutessaan vaikuttamiseen ja poliittiseen osallistumiseen. (Allardt 1976, 46 - 47.)

4.2 Sosiaalinen osallisuus

Sosiaalisen osallisuuden käsite on yhtenä kantavana voimana nykyisessä aktivointipolitiikassa. Arkiarjatteluissa sosiaalinen osallisuus katsotaan syrjäytymisen vastakohtaksi. Syrjäytymisen ehkäiseminen ja sosiaalisen osallisuuden lisääminen on nähty erittäin tärkeänä poliittisesti koko Euroopassa. Sosiaalisen osallisuuden lisääminen on ollut kirjattuna Suomessa kahdessa hallitusohjelmassa, ja sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelmassa, eli Kasteessa, se on kantavana ideana. Yhteiskunta pyrkii järjestämään sellaisia tukitoimia, joiden kautta mahdollistuisi osallisuuden toteutuminen täysipainoisesti ja yhdenvertaisesti kaikille kansalaisille. Sosiaalista osallisuutta on yhteiskunnalliseen toimintaan osallistuminen, osallisuus sosiaaliturvasta, osallisuus sosiaali- ja terveyspalveluista, sekä mahdollisuus osallistua työmarkkinoille. Sosiaalinen osallisuus on moniulotteinen, monikerroksinen ja vaihteleva suhteessa aikaan, paikkaan ja kontekstiin. Se on mahdollisuutta vaikuttaa omiin asioihin ja yhteisöön kuulumista. Sosiaalisen osallisuuden kokemusta ja toteutumista voidaan edistää osallistumisella. (Leemann, Kuusio, & Hämäläinen, 2015, 3 – 5.)

Osallisuus on vuorovaikutusta ja osallisuuden kokemus voi syntyä, kun ihminen oivaltaa osallistumisen mahdollistamat hyödyt. Tärkeää on havaita ero osallisuuden ja osallistumisen välillä. Osallistuminen on prosessi ja keino sosiaalisen osallisuuden edistämiseksi ja se voi olla osa tunneperäistä kokemusta sosiaalisesta osallisuudesta. (Leemann ym.2015.)

Tulee myös huomata, että sosiaalinen osallisuus ja osallisuuden kokeminen on kokemuksena subjektiivinen. Samankaltaisessa tilanteessa olevien henkilöiden kokemus omasta osallisuudesta voi poiketa paljonkin toisistaan. Se, minkälaiset olosuhteet tarjoavat toiselle kokemuksen osallisuudesta, voi toisen kohdalla merkitä osattomuutta. (Leemann ym. 2015, 5.)

Leemann ym. (2015, 6) ovat jaotelleet osallisuuden neljään eri toimintoon seuraavasti:

- tieto-osallisuus, joka koskee oikeutta tiedon saamiseen ja tuottamiseen
- suunnitteluosallisuus, joka koskee oikeutta olla mukana elinympäristön järjestämisessä
- päätösosallisuus, joka koskee oikeutta olla mukana omaa elämää koskevassa päätöksenteossa
- toimintaosallisuus, joka koskee oikeutta toteuttaa omaa toimintaa elinympäristössä yhdessä muiden kanssa

Sosiaalista osallisuutta lisääviksi toimenpiteiksi on mainittu Euroopan komission yhteisessä raportissa aktiivinen työmarkkinapolitiikka ja osallistavat työmarkkinat, riittävä toimeentulotuki, laadukkaat ja hyvin saatavilla olevat sosiaali- ja terveyspalvelut sekä koulunkäynnin varhaisen lopettamisen estäminen. (Leemann ym. 2015, 7.) Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelman (Kaste) tuolle sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen keinoina aikuissosiaalityön ja sosiaalityön menetelmien kehittämistä, palvelujen saatavuuden varmistamista, sekä sosiaalisen työllistämisen ja kuntouttavan työtoiminnan tehostamisen. Samoin terveydenhuollon roolia osallisena työllistymisen prosesseissa halutaan vahvistaa. Osallisuus korostuu tänä päivänä myös palvelujen kehittämisessä. Palveluiden käyttäjien kokemuksia halutaan hyödyntää palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä. Esimerkiksi kokemusasiantuntijuuden ja asiakasraatien tai -neuvostojen avulla on mahdollisuus kehittää palvelua siten, että se vastaa paremmin tarkoitustaan myös asiakasnäkökulmasta. (Leemann ym. 2015, 8 - 9.)

4.3 Työ osallisuuden ja hyvinvoinnin edistäjänä

Aiemmassa luvussa, jossa käsiteltiin työn merkitystä, sekä työttömyyden vaikutuksia, todettiin työn ja sen tekemisen määrittävän ihmisen asemaa ja arvostusta yhteiskunnallisesti. Työllä ja ammatilla on vaikutusta myös ihmisen identiteettiin. Työssä ollessaan ihminen kiinnittyy osaksi työyhteisöä. Hän saa palkkaa, jonka turvin hänen on mahdollista hankkia riittävä aineellinen hyvinvointi, kuten ravinto ja asunto. Työssä hänen on mahdollista tehdä asioita, joiden kautta hän kokee olevansa hyödyksi muille. Osallisuuden kokemisen näkökulmasta palkkatyöhön osallistuminen mahdollistaa osallisuuden kaikkien kolmen ulottuvuuden toteutumisen yksilön kannalta. Karjalaisen & Raivion (2013, 16) mukaan täysipainoisen osallisuuden edellytyksenä ovat riittävä toimeentulo, joka mahdollistaa taloudellisen hyvinvoinnin, toiminnallinen osallisuus, sekä yhteisöihin kuuluminen ja jäsenyys.

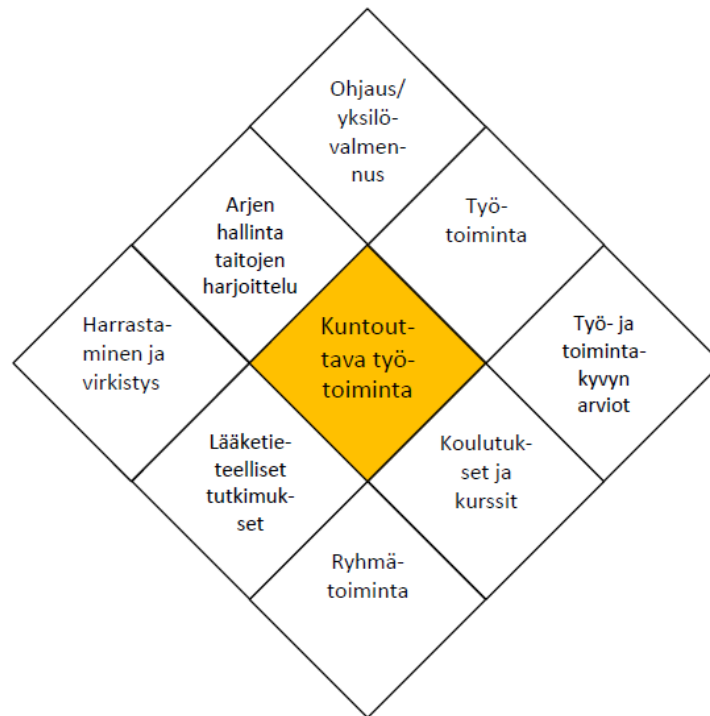
5 KUNTOUTTAVA TYÖTOIMINTA OSALLISUUDEN JA TYÖLLISTYMISEN EDISTÄJÄNÄ

Tässä luvussa käydään läpi, mitä on kuntouttava työtoiminta, kuinka kuntouttavaan työtoimintaan ohjaututaan, mitä aktivointisuunnitelma merkitsee, miten kuntouttavan työtoiminnan laki velvoittaa kuntaa ja Te-toimistoa ja toisaalta asiakasta. Kuntouttavaa työtoimintaa tarkastellaan myös sosiaalisena kuntoutuksena ja esitellään Kalajoen kaupungin työ- ja toimintapalvelut kuntouttavan työtoiminnan järjestäjänä.

5.1 Kuntouttava työtoiminta sosiaalipalveluna

Kuntouttava työtoiminta on sosiaalihuoltolain mukainen sosiaalipalvelu. Se on työttömille henkilöille tarkoitettua toimintaa, jonka tavoitteena on yksilön työ- ja toimintakyvyn vahvistaminen, elämän- ja arjenhallinnan tukeminen ja edistäminen. Kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä tulee lain mukaan huomioida palveluun osallistuvan henkilön työ- ja toimintakyky, sekä osaaminen. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

Kuntouttava työtoiminta on myös työttömyysturvalain mukainen työllistymistä edistävä palvelu. Vastuu kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä on aina kunnalla. Kunta voi järjestää palvelun itse, tai tehdä sopimuksen kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä toisen kunnan, kuntayhtymän, valtion viraston, rekisteröidyn yhdistyksen, säätiön, tai uskonnollisen yhdyskunnan kanssa. Palvelussa ollessaan, henkilön ja toimintaa järjestävän, tai toteuttavan tahon välille ei synny työ- tai virkasuhdetta. Kuntouttavan työtoiminnan jakson aikana henkilöllä on tulona työttömyysetuus, ja hän on oikeutettu yhdeksän euron suuruiseen kulukorvaukseen jokaiselta toteutuneelta työtoimintapäivältä. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.) Kuntouttavaan työtoimintaan yhdistetään usein muita palveluita tukemaan henkilön kokonaisvaltaista elämäntilannetta. Tällaisia palveluita voivat olla esimerkiksi erilaiset terveyspalvelut, työ- ja urasuunnittelu, sosiaaliohjaus, työkyvyn arviointi tai velkaneuvonta (KUVIO 1.).

KUVA 1. Esimerkkejä kuntouttavaan työtoimintaan sisällytettävistä palveluista. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja)

Kuntouttavan työtoiminnan jakson pituus voi olla 3-24 kuukautta kerrallaan. Työtoimintajakso ja tehtävät suunnitellaan asiakkaan yksilöllisten tarpeiden ja voimavarojen mukaan. Työtoimintaa voi olla 1-4 arkipäivänä viikossa, 4-8 tuntia päivässä. Koska kuntouttava työtoiminta on sosiaalilain mukainen sosiaalipalvelu, laaditaan palvelun piirissä oleville henkilöille yhteistyössä asiakkaan kanssa sosiaalihuoltolain luvussa 4, pykälässä 9 määritelty asiakassuunnitelma (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014). Kuntouttavaan työtoimintaan ohjaututaan aktivointisuunnitelman tai sen korvaavan monialaisen työllistymissuunnitelman kautta. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.), (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

5.2 Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet palveluna

Koska kuntouttavan työtoiminnan tarkoituksena on asiakkaan elämänhallinnan ja työelämävalmiuksien tukeminen, on palvelun sisältö suunniteltava siten, että se on luonteeltaan sopivan haastavaa suhteessa osallistujien työ- ja toimintakykyyn nähden. Tehtävien tulee olla luonteeltaan avustavia tehtäviä, mutta osallistujan toimintakyky huomioiden, voivat sisältää myös vastuuta. Työtehtäviä suunniteltaessa tulee kuitenkin huomata, että kuntouttavaan työtoimintaan osallistuva henkilö ei ole työsuhteessa, joten varsinainen vastuu tehtävistä on aina jollakin toisella. Joidenkin osallistujien kohdalla kuntouttava työtoiminta ei sisällä nimestä huolimatta varsinaisia työtehtäviä, vaan toiminnan sisältö painottuu elämänhallinnan vahvistamiseen ohjatun toiminnan tai yksilöohjauksen keinoin. Kuntouttava työtoiminta on tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa, jolloin toiminnan luonne, sekä työtehtävät muotoutuvat uudelleen työtoimintaan osallistuvan henkilön toimintakyvyn vahvistuessa. Tavoitteet, joihin kuntouttavan työtoiminnan avulla pyritään, määritellään yksilöllisesti aina osallistujan henkilökohtaiset lähtökohdat, kokonaisvaltainen tilanne ja tarve huomioiden. (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.)

5.3 Kuntouttava työtoiminta sosiaalisena kuntoutuksena

Kuntouttava työtoiminta on luonteeltaan sosiaalista kuntoutusta. Sosiaalinen kuntoutus on määritelty sosiaalihuoltolaissa sosiaalityön ja sosiaalihojauksen keinoin annettavaksi tueksi, jonka avulla on tarkoitus parantaa yksilön toimintakykyä, ehkäistä syrjäytymistä ja edistää osallisuutta yhteiskunnassa. Sosiaalihuoltolain mukaan sosiaaliseen kuntoutuksen menetelmiä ovat mm. ryhmämuotoinen toiminta ja tuki arkipäivän tilanteisiin. Sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluvat myös sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittäminen, neuvonta ja ohjaus, sekä kuntoutumista tukevien eri palveluiden yhteensovittaminen. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Kuntoutus on pitkäjänteinen kuntoutus-, tai kuntoutumisprosessi. Kuntoutuja ja kuntouttaja etsivät selityksiä ja syytä kuntoutustarpeelle, sekä väyliä ja mahdollisuuksia kuntoutumiselle ja siitä seuraavalle muutokselle. (Vilkkumaa 2012, 31.)

5.4 Kuntouttavan työtoiminnan lain velvoittavuus

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta on tullut voimaan vuonna 2001. Vuonna 2012 lain muutoksen myötä lain velvoittavuus laajeni koskemaan myös yli 25-vuotiaita henkilöitä. Laki kuntouttavasta työtoiminnasta velvoittaa kuntaa ja työ- ja elinkeinoviranomaista tekemään määrääjän täytyttyä pitkään työttömänä olleen henkilön kanssa suunnitelman aktivointitoimenpiteistä. Samoin laki velvoittaa pitkään työttömänä olleen henkilön osallistumaan aktivointisuunnitelman tai monialaisen työllistymissuunnitelman tekemiseen. Käytännössä siis aktivointitilaisuuteen saapumatta jättämisellä tai kieltäytymisellä osallistumasta aktivointisuunnitelman, tai monialaisen työllistymissuunnitelman tekemiseen, voi olla seurauksia liittyen henkilön työttömyysetuuteen tai perustoimeentulotukeen (Toimeentulotukilaki 30.12.1997/1412, 10§). (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.)

5.5 Aktivointisuunnitelma

Aktivointisuunnitelma on suunnitelma, joka laaditaan pitkään työttömänä olleelle henkilölle, ja sen tarkoituksena on lain mukaan parantaa henkilön työllistymisen edellytyksiä ja elämänhallintaa. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä työ- ja elinkeinotoimiston, kunnan ja asiakkaan kanssa. Lain mukaan aktivointisuunnitelma tulee uudistaa niin kauan, että henkilö täyttää työttömyysturvalain tarkoittaman työssäoloehdon, eli hän on ollut 28 kuukauden tarkastelujakson aikana vähintään 26 viikkoa palkkatyössä, jonka kesto on vähintään 18 tuntia viikossa. Työssäoloehdon katsotaan täyttyvän myös, mikäli henkilö on työskennellyt viimeisen 48 kuukauden aikana vähintään 15 kuukautta yrittäjänä. Ennen aktivointisuunnitelman tekemistä kunnan ja työ- ja elinkeinotoimiston tulee varmistua, että henkilölle on tehty julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain 2 luvun 6 §:n mukainen työllistymissuunnitelma. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.)

Aktivointisuunnitelma tulee laatia 25 vuotta täyttäneelle henkilölle, jonka on työttömyyden perusteella saanut työmarkkinatukea vähintään 500 päivää, tai 500 päivän työttömyyspäivärahauden jälkeen saanut työmarkkinatukea vähintään 180 päivää, tai hänen pääasiallinen toimeentulo on perustunut viimeisen 12 kuukauden aikana työttömyyden perusteella maksettuihin toimeentulotukeen. Aktivointisuunnitelma tulee laatia myös sellaiselle alle 25-vuotiaalle henkilölle, joka on saanut työmarkkinatukea

viimeisen vuoden aikana vähintään 180 päivää, tai on saanut 500 päivää työttömyyspäivärahaa, tai jonka pääasiallinen toimeentulo on viimeisen neljän kuukauden aikana perustunut työttömyyden johdosta maksettuun toimeentulotukeen. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.), (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja.) Työttömyysturvalakiin 30.12.2014 tulleen muutoksen myötä työmarkkinatuen kuntaosuus siirtyy työmarkkinatuen saajan kotikunnan maksuvastuulle jo 300 työmarkkinatukea saadun päivän jälkeen, jolloin myös velvoite aktivointisuunnitelman tekemiseen ja siihen osallistumiseen katsotaan alkavaksi (Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290).

Aktivointisuunnitelmassa ensisijaista on selvittää, onko henkilölle mahdollisuutta tarjota työtä tai julkisia työvoimapalveluja. Mikäli kunta, työ- ja elinkeinotoimisto ja henkilö itse toteavat, että työ tai julkiset työvoimapalvelut eivät ole sillä hetkellä mahdollisia henkilön työ- ja toimintakyvystä johtuen, tulee aktivointisuunnitelmaan sisällyttää kuntouttava työtoiminta. Sosiaali-, terveys-, ja kuntoutuspalvelut, joiden avulla voitaisiin vaikuttaa henkilön työ ja toimintakykyyn, voidaan vaihtoehtoisesti, tai muiden toimenpiteiden ohella sisällyttää aktivointisuunnitelmaan. (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189.)

5.6 Kuntouttava työtoiminta Kalajoella

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien henkilöiden määrä on noussut Kalajoella todella voimakkaasti. Suunta on sama myös maanlaajuisesti. Vuoden 2013 alussa palvelun piirissä oli noin 6 henkilöä. Maaliskuussa 2017 määrä on noin 120 henkilöä. Kuntalehden tietojen mukaan vuonna 2010 kuntouttavan työtoiminnan piirissä oli keskimäärin 5000 henkilöä kuukaudessa. Neljä vuotta myöhemmin määrä oli yli 12 000 henkilöä kuukaudessa (Kuntalehti).

Kuntouttavan työtoiminnan lain mukaan kuntouttava työtoimintaa järjestettäessä toiminta on sovittava henkilön työ- ja toimintakyvyn, sekä osaamisen mukaan. Työtoiminnan tulee olla työmarkkinoille pääsyn kannalta mielekästä ja riittävän vaativaa (Laki kuntouttavasta työtoiminnasta 2.3.2001/189). Kalajoella tähän asiaan on kiinnitetty erityistä huomiota ja palvelua järjestetään tällä hetkellä useilla eri tavoilla. Palvelua suunniteltaessa työtoiminta pyritään järjestämään mahdollisimman sopivaksi jo-

kaisen osallistujan henkilökohtaisista tarpeista lähtien, huomioiden asiakkaan omat vahvuudet ja voimavarat.

Kuntouttavan työtoiminta on osa Kalajoella kaupungin sosiaalipalveluiden organisaatiossa Työ- ja toimintapalveluita. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään ryhmämuotoisena toimintana erilaisissa ryhmissä. Lisäksi kuntouttavassa työtoiminnassa henkilöitä on kaupungin eri palvelualueiden toimipaikoissa, sekä rekisteröidyissä yhdistyksissä ja uskonnollisissa yhdyskunnissa erilaisissa tehtävissä.

Kuntouttavaan työtoimintaan ohjautumisen ja osallistujamäärän suuren kasvun myötä ryhmiä on kehitetty tarpeen mukaan. Toiminnan organisointi tapahtuu Meinalan teollisuusalueella sijaitsevassa kiinteistössä, jota kutsutaan nimellä Duunipaikka. Duunipaikassa toimii myös kuntouttavan työtoiminnan ryhmistä nk. Duuniryhmä, sekä keittiö- ja kierrätysryhmä. Duuniryhmän tehtäviin kuuluvat erilaiset pienet rakennus-, korjaus-, ja kunnossapitotyöt, muutot, sekä muut liikkuvat työt. Kotitalousryhmässä valmistetaan ruokaa, leivotaan, ja siivotaan. Siellä myös lajitellaan ja pestään lahjoitettuja vaatteita ja tavaroita, sekä tehdään erilaisia kädentaitoihin liittyviä töitä. Kiinteistössä on tilat lahjoituksena saaduille vaatteille, huonekaluille ja pientavaroille, jota tarveharkinnalla lahjoitetaan eteenpäin. Lisäksi ovat ryhmät, joiden osallistujat käyvät kaupungin palveluyksiköissä tarjoamassa virkistystä palveluyksiköiden asukkaille ja kävijöille ulkoilun, musiikin ja yhdessä tekemisen muodossa. Kuntouttavaa työtoimintaa järjestetään myös elämänhallintaa tukevana ryhmämuotoisena toimintana.

Himangalla, joka on osa Kalajoen kaupunkia, toimii Kalajoen kaupungin pesula. Pesula on osa työ- ja toimintapalveluita, ja sillä on merkittävä osa kuntouttavan työtoiminnan järjestämipaikkana. Monitoimikeskuksista Maakari Kalajoella ja Kuunari Himangalla järjestävät erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden työ- ja päivätoiminnan lisäksi myös kuntouttavaa työtoimintaa.

Kuntouttavan työtoiminnan ryhmien ohjaajien lisäksi Duunipaikassa työskentelee kaksi sosiaaliohjaajaa, sekä ohjaaja. Sosiaaliohjaajat osallistuvat aktivointisuunnitelmien tekemiseen, organisoivat kuntouttavan työtoiminnan järjestämistä, työskentelevät kuntouttavassa työtoiminnassa olevan asiakkaan rinnalla tukien, ja antaen ohjausta ja neuvontaa erilaisissa asiakkaan arkeen liittyvissä asioissa, sekä kuntoutumisen ja työllistymisen polulla. Sosiaaliohjaajan roolissa tärkeä osa työtä on myös yhteydenpito eri yhteistyö ja -palvelutahojen kanssa asiakkaan asioissa. Ohjaajan työ painottuu työsuunnitte-

luun, ja palvelut ovat tarkoitettu kaikille kuntalaisille, jotka kokevat tarvitsevansa tukea ja neuvoja yksilöllisen työelämäpolun löytymisessä. Ohjaajalta saa apua esimerkiksi työhakemuksen tekemisessä, työkokeilu-, koulutus-, ja oppisopimuspaikan suunnittelussa, palkkatuetuun työllistämiseen liittyen, sekä eläkeselvittelyissä. Ohjauspalveluiden sijainti Duunipaikassa helpottaa em. palveluiden saatavuutta, sekä edistää ja joustavoittaa asiakkaan siirtymistä palvelupolulla eteenpäin.

6 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimukseni tavoitteena oli saada tietoa siitä, kuinka kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvat työttömät henkilöt ovat kokeneet kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen ja siihen liittyvän prosessin, sekä tuoda esiin asiakkaiden kertoman perusteella nousseita kohteita tai seikkoja, joiden perusteella palvelua ja toimintaa voisi kehittää Kalajoella. Saadakseni tutkimukseni kannalta sopivaa ja tarkoituksenmukaista tietoa, haastattelin kuutta asiakasta, joista viisi oli parhaillaan kuntouttavassa työtoiminnassa Kalajoella. Yksi oli juuri työllistynyt, mutta koska haastattelusta oli sovittu hänen ollessa vielä kuntouttavassa työtoiminnassa, katsoin, että voimme haastattelun tehdä. Ehdokkaat haastatteluihin valittiin arpomalla, ja ohjaaja Kalajoen työ- ja toimintapalveluista tiedusteli heiltä halukkuutta osallistua tutkimuksen haastatteluun.

6.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tutkimukseni on laadultaan kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus, koska tarkoituksena on tuottaa tietoa sen pohjalta, kuinka haastateltavat kuvaavat kokemuksiaan omasta todellisuudestaan, eli tässä tapauksessa kokemuksistaan kuntouttavasta työtoiminnasta. Käytettäessä laadullista tutkimusmenetelmää, tavoitteena ei ole löytää totuutta tutkittavasta asiasta, vaan tuoda esiin seikkoja, joita ei voida tavoittaa välittömällä havainnoilla. (Vilka, 2015, 118 - 120.) Tässä tutkimuksessa tavoitteena on tuoda esiin ihmisten kokemuksia, käsityksiä ja ajatuksia. Niiden perusteella on tarkoitus muodostaa tulkintaa ja kokonaiskuvaa, joiden perusteella saadaan vastaukset tutkimuskysymyksiin

Laadulliseen tutkimuksen tekemisessä huomioon otettavia asioita ovat tutkimuskohteen konteksti, intentio ja prosessi. Kontekstilla tarkoitetaan sitä, millaisiin asiayhteyksiin tutkittava asia kiinnittyy. Tutkimuskohteen kontekstiin tulee tutkijan tutustua, sekä kuvata se huolellisesti tutkimuksessa. Intentiolla tarkoitetaan sitä, millaisia motiiveja tai tarkoituksia tutkittavan ihmisen kerrontaan sisältyy. Vaikka tutkijan täytyy olla avoin ja luottavainen sille, mitä tutkittava sanoo ja ilmaisee, tulee tutkimustilanteessa huomioida myös sen mahdollisuus, että tutkittava voi esimerkiksi muistaa asioita väärin, tai hän voi värittää, liioitella tai kaunistella asioita. Tulee huomata, että silloin ei kuitenkaan ole kyse valehte-

lusta, vaan kokemus on kertojalle tosi. Laadullisen tutkimuksen prosessin huomioimisella tarkoitetaan aikataulun, ja aineiston suhdetta siihen, kuinka tutkija ymmärtää tutkittavaa aihetta, sekä sitä, kuinka ymmärrys muuttuu ja kehittyy tutkimuksen aikana. Tutkimuksen aikataulu tulee olla sovitettu siten, että se mahdollistaa tutkijalle halutun syvyisen perehtymisen aiheeseen. (Vilka, 2015, 120 - 121.)

6.2 Aineistonkeruun metodi

Aineistonkeruun metodiksi valitsin yksilöhaastatteluina toteutettavan kysymyspohjaiseen teemahaastattelun. Teemahaastattelussa tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset aiheet tai teema-alueet, jotka ovat välttämättömiä tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta (Vilka, 2015, 118). Yksilöhaastattelun käyttämiseen päädyin sen vuoksi, että teemoissa käsiteltävät asiat ja kysymykset voivat osaltaan olla hyvin henkilökohtaisia ja tunteita herättäviä. Ajattelin, että haastateltavan on helpompi tuoda omakohtaisia kokemuksiaan avoimemmin esiin, kun tilanteessa on vain haastateltava ja tutkija, jolla on tilanteessa ja aineistoon liittyen vaihtoehtoisuus. Tutkimusmetodia valitessani pohdin vaihtoehtona myös kyselylomakkeen valmistamista, jolloin tutkimukseen osallistujat olisivat kertoneet kokemuksistaan kirjallisesti lomakkeessa esitettyjen kysymysten pohjalta. Päädyin kuitenkin osallistujien haastatteluun suullisesti, koska arvelin näin saavani laajemmat ja kuvailevammät vastaukset. Kasvokkain tapahtuvan suullisen haastattelun etuna on myös haastattelijan mahdollisuus esittää tarkentavia kysymyksiä, sekä rakentaa luottamuksellinen kohtaaminen. Myös haastateltava voi tarvittaessa pyytää haastattelijaa tarkentamaan kysymyksiä. Mikäli olisin käyttänyt lomakehaastattelua, olisin tutkimuksen tekijänä jäänyt paitsi monelta arvokkaalta kohtaamiselta. Mielestäni tämän haastattelumetodin käyttö lisää tässä tapauksessa tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä. Haastattelumateriaaliin ei tallennettu haastateltavan nimeä, ja tutkijana huolehdin siitä, että haastateltavat eivät ole tunnistettavissa esimerkiksi tutkimusraporttiin tulevista mahdollisista lainauksista.

Haastattelutilanteeseen tein itselleni tueksi lomakkeen, johon kirjoitin ylös käsiteltävät teemat ja kysymykset. Suoritin koehaastattelun henkilölle, joka tuntee tutkimukseni aihepiiriin. Näin sain tietoa siitä, miten asettamani teemat ja kysymykset toimivat käytännössä. Samalla sain viitteellisen keston haastattelulle. Vilkan (2015, 130) mukaan tutkimuksen kohderyhmän, sekä toimintaympäristön, ja -kulttuurin tunteminen haastattelukysymyksiä muotoillessa on tärkeää. Ihmisten kokemukset ja käsi-

tykset ovat sidoksissa siihen kontekstiin, missä hän elää (Vilka 2015, 130). Itse koin tutkimuksen teemoja ja haastatteluun liittyviä kysymyksiä muotoillessani vahvuudekseni aiemman työkokemukseni kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana. Työkokemukseni myötä ymmärrys pitkäaikaisesti työttömien henkilöiden tilanteisiin mahdollisesti liittyvistä haasteista kasvoi, ja kuntouttavaan työtoimintaan liittyvä lainsäädäntö, käytännöt ja tavoitteet tulivat tutuiksi. Tätä opinnäytetyötä ja siihen liittyviä haastatteluja tehdessäni kuitenkin pyrin pitäytymään tutkijan roolissa kuuntelemalla tarkasti ja ymmärtämällä haastateltavan kokemusmaailmaa.

6.3 Haastattelut ja analysointi

Tutkimukseen liittyvät haastattelut suoritin toukokuussa ja kesäkuussa 2017. Haastateltavat olivat minulle tuttuja entuudestaan työstäni kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana, lukuun ottamatta yhtä haastateltavaa. Tilanteen rentouttamiseksi vaihdoimme kuulumisia ja kerroin opinnäytetyöhöni liittyvistä käytännön asioista. Arvelin, että nauhurin läsnäolo saattaisi jännittää joitakin. Kerroin, että nauhoitan haastattelun vain sen vuoksi, että minun on helpompi muistaa ja kirjoittaa ylös, mitä asioita haastateltava tuo esille haastattelun aikana. Kerroin myös, että muutettuani nauhoitetun haastattelun kirjalliseen muotoon, poistan haastattelun sekä nauhurilta, että muistitikultani. Niin myös toimin. Ennen haastattelua haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen osallistumisesta opinnäytetyöhöni (Liite 1). Haastattelut suoritettiin haastateltavien työtoimintapaikoilla, joista järjestyi rauhallinen tila haastattelua varten. Haastatteluissa tuli erityisesti esille ihmisten itseilmaisun erilaisuus. Pisin haastatteluista kesti lähes kaksi ja puoli tuntia, lyhimmän kestäessä vain 13 minuuttia. Silti jokainen haastattelu on yhtä arvokas ja niistä saatu tieto tutkimukseni kannalta merkityksellistä.

Kun tutkimusaineistoa on hankittu tarvittava määrä tutkimuksen tekemistä varten, tulee se muuttaa tutkittavaan muotoon. Tekemäni haastattelut nauhoitin, jonka jälkeen litteroin ne sanatarkasti. Aineiston olen käsitellyt aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmällä. Sisällönanalyysin tavoitteena on löytää tutkimusaineistosta, tässä tapauksessa siis litteroiduista haastatteluista, merkityssuhteita ja merkityskokonaisuuksia sanallisina tulkintoina (Vilka, 2015, 140).

6.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusprosessin aikana tutkimuksen tekemiseen liittyvät eettiset vaatimukset ohjaavat tutkimuksen tekemistä. Eettisyyden pohtiminen alkaa jo tutkimusaiheen valinnasta. Tutkimusta tehdessä tulee noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara, 1996, 24.) Hyvän tieteellisen käytännön noudattaminen tarkoittaa, että tutkimusta tehdessä noudatetaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä (Vilka 2015, 41.)

Kiinnostukseni tehdä opinnäytetyö liittyen kuntouttavaan työtoimintaan heräsi jo opintojeni aikana ollessani työharjoittelussa Duunipaikassa Kalajoella. Kun opintojeni myöhemmässä vaiheessa työllistyin samaan paikkaan kuntouttavan työtoiminnan ohjaaja -nimikkeellä, jouduin pohtimaan opinnäytetyöni aihevalintaa uudestaan. Työsuhteeni aikana sain kuulla jonkin verran erilaisia kokemuksia ja näkemyksiä kuntouttavasta työtoiminnasta siihen osallistuneilta. Pohdin, onko opinnäytetyötäni varten epäeettistä haastatella kuntouttavassa työtoiminnassa olevia henkilöitä heidän kokemuksistaan, kun on mahdollista, että haastateltavan ja tutkijan välillä on ollut asiakkuussuhde. Ajattelin, että aiheuttaako mahdollinen aiempi asiakkuussuhde esimerkiksi sen, että haastateltava näkee tutkijan sillä hetkellä viranomaisena, ja ettei haastateltava halua kertoa kokemuksistaan täysin rehellisesti. Haastattelujen kuluessa pelkoni osoittautui turhaksi. Koin, että minun ja haasteltavien välille syntyi haastatteluiden aikana poikkeuksetta sellainen luottamus ja ilmapiiri, että minun tutkijana ei tarvitse epäillä esiin tuotujen kokemusten aitoutta. Tutkimukseni kohderyhmä ja haastateltavat ovat kaikki aikuisia ihmisiä, ja heidän osallistumisensa haastatteluun on ollut vapaaehtoista.

Haastatteluiden alussa ja niiden aikanakin korostin haastateltaville, että kaikenlaiset mielipiteet ja kokemukset saa tuoda esille juuri sellaisena, kun henkilö itse on kokenut. Kerroin myös vaitiolovelvollisuudestani liittyen haastatteluun ja sen aikana muihin mahdollisesti esiin tuleviin asioihin. Tutkijana vaikutuin siitä, kuinka rehellisesti ja aidosti haastatteleman henkilötilanteessa mukana, jonka myötä vakuutuin haastattelujen avulla saamani tiedon tarkoituksenmukaisuudesta tämän tutkimukseni tutkimuskysymyksiin vastaamista ajatellen. Haastatteluihin osallistuvat henkilöt arvottiin Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevista henkilöistä, jonka jälkeen heiltä tiedusteltiin halukkuutta osallistua tutkimukseeni. Mielestäni haastateltavien valikoituminen arvannon kautta lisää saadun aineiston luotettavuutta ja oikeellisuutta. Luotettavuutta lisää myös Tutkimustulokset -lukuun liittämäni suorat

lainaukset haastatteluista. Haastateltavien anonyymiyden suojelemiseksi olen nimennyt ja numeroinut haastattelut satunnaiseen järjestykseen siten, että haastattelun järjestysnumero ei suoraan tarkoita järjestystä, jossa haastattelut on suoritettu.

Vilkan (2015) mukaan olennaisessa roolissa tutkimuksen luotettavuuteen nähden on tutkija itse. Tutkijasta itsestään riippuvat hänen tutkimukseensa liittyvät valinnat. Tutkijan tulee arvioida koko tutkimusprosessin ajan kaikkia valintojaan luotettavuuden ja eettisyyden näkökulmasta. Hänen tulee myös kyetä perustelemaan valintansa, sekä arvioimaan niiden luotettavuutta ja eettisyyttä. (Vilkka, 2015, 196 – 197.) Tämän vuoksi olen käyttänyt eettistä pohdintaa, sekä reflektoinut koko opinnäytetyöprosessin ajan tutkimukseeni liittyviä valintoja, sekä toimintaani tutkimuksen tekijänä.

7 TULOKSET

Tässä luvussa käyn läpi, millaisia tuloksia haastatteluista nousee. Tulokset olen jaotellut teemoittain, joissa käsitellään vastaajien kokemuksia työttömyyden vaikutuksista, ohjautumisesta kuntouttavaan työtoimintaan, kuntouttavan työtoiminnan toteutuksesta ja vaikutuksista. Tarkastelen myös, miten vastauksissa näyttäytyy eri osallisuuden ulottuvuudet. Luvun lopussa käyn läpi esiin tulleita kehittämissuhteita ja -ajatuksia.

Haastatteluihin valikoitui sekä miehiä, että naisia, iältään 41 – 63 vuotta. Haastateltavat olivat olleet kuntouttavassa työtoiminnassa muutamasta kuukaudesta useampaan vuoteen. Kaikilla haasteltavilla, yhtä lukuun ottamatta, oli suoritettuna ammatillinen koulutus. Osalla oli useampiakin tutkintoja. Osalle haastateltavista oli kertynyt pitkä työkokemus, pisimmän työuran ollessa 40 vuotta. Osalla kokemus palkkatyöstä oli vähäistä, mutta silti sitä oli jonkin verran. Haastateltavien työtoimintapaikat jakautuivat siten, että edustettuina olivat Duunipaikka, kaupungin pesula, seurakunta ja rekisteröity yhdistys.

7.1 Työttömyyden pitkittymisen syyt ja vaikutus

Haastateltavien käsitys syistä työttömyyden pitkittymiseen omalla kohdallaan vaihteli. Työttömyyteen ja sen pitkittymiseen johtaneita syitä nähtiin olevan fyysiset sairaudet, psyykinen jaksaminen, oman alan töiden puute, liian korkea ikä, sekä itseluottamuksen puute. Yksi vastaajista toi esille päihteiden ongelmakäytön. Oma halu irrottautua ”oravanpyörästä” ja yhteiskunnassa vallitsevasta kahdeksasta neljään -kulttuurista tuli myös yhden vastaajan kohdalla esille. Ne, joilla työkokemusta palkkatyöstä ei ollut kertynyt paljoa, ajattelivat työkokemuksen ja puutteellisen ammattitaidon erityisesti vaikuttavan työn saamiseen. Velkaantumiskierre vaikutti niin ikään yhden vastaajan motivaatioon työn vastaanottamiseen. Vastausten perusteella työttömyyteen ja sen pitkittymiseen johtaneet syyt ovat moninaisia ja pääosin henkilökohtaisia.

...sitten mun selkä meni niin huonoon kuntoon, että jouduin lopettamaan työn. Ja eihän kukaan ota töihin semmosta, joka on selkäsairauden takia joutunu pois töistä. (Haastattelu 5.)

Mutta ikä vaikuttaa sitte, jos menee jonnekki muualle yrittään töihin. ...niin et varmaan jos oot liki kuuskymppinen, hehän kahtoo, että ei se millään voi, ko ei oo ko muutama vuosi, niin se on eläkkeellä. Eikä ne ota, ne ottaa nuorempia, ja älykkäämpään se onkin. (Haastattelu 2.)

Kysyttäessä työttömyyden merkityksestä ja vaikutuksista, kaikki vastaajat toivat esille taloudelliset vaikutukset. Työmarkkinatuen varassa eläminen on tarkoittanut menojen karsimista ja talouden tarkkaa suunnittelua. Silti osa on joutunut turvautumaan toimeentulotukeen ja hakemaan ruokaa ruoanjaosta. Osalle vastaajista työttömäksi jääminen ja työttömyyden pitkittyminen oli aiheuttanut voimakasta henkistä painetta. Erityisen ikävänä koettiin entisestä työyhteisöstä ja asiakkaista eroon joutuminen, sekä yksinäisyys. Vastaajat olivat kokeneet arvottomuuden tunteita ja jopa masennusta työttömyyteen liittyen.

Mää oon ollu suoraan sanottuna tympääntynyt, masentunu. Mähän kerkesin yli kaks vuotta olla kotona. Tuli välillä semmonen hälläväliä olo, että onko mulla mitään merkitystä. (Haastattelu 4.)

Työttömyyteen liittyvä arvottomuuden tunne vaikutti olevan toisaalta sidoksissa kontekstiin, jossa ihminen milloinkin on. Eräs vastaaja kertoi työttömyyden olevan kaveriporukassa ihan ok, mutta esimerkiksi sukujuhlilla siitä kertominen hävettää. Huomattavaa oli myös, että osa vastaajista ei kokenut työttömyydellä olevan vaikutusta itsetuntoon tai sosiaalisiin suhteisiin.

Työttömyyden vaikutuksista puhuttaessa esille nousi myös työttömyyden myötä lisääntynyt vapaa-aika ja vapaus työelämän kahleista muutenkin. Lisääntynyt vapaa-aika mahdollistaa itsensä kehittämisen tai harrastamisen. Toisaalta lisääntynyt vapaa-aika saattoi tarkoittaa myös lisääntynyttä alkoholinkäyttöä, jonka kautta koettiin työttömyyden negatiivinen vaikutus terveyteen.

7.2 Ohjautuminen kuntouttavaan työtoimintaan

Aktivointisuunnitelmatilaisuudessa haastateltavat olivat yleisesti ottaen kokeneet omat vaikuttamismahdollisuutensa hyviksi. Useimmille kutsu ensimmäiseen aktivointisuunnitelmatilaisuuteen oli tullut yllätyksenä, eikä heillä ollut tietoa siitä, mistä on kyse. Aktivointisuunnitelmatilaisuudessa kaikki vas-

taajat olivat silti kokeneet omat vaikuttamismahdollisuudet hyväksi ja heidän mielipiteensä huomioiksi, samoin tiedonsaannin omista oikeuksista ja velvollisuuksista aktivointisuunnitelmaan liittyen. Yhtä vastaaja oli jäänyt ihmetyttämään se, kun paikalla aktivointisuunnitelmatilaisuudessa oli vain yksi henkilö. Myös avointa tietoa siitä, että kaupunki on velvollinen maksamaan henkilön työmarkkinatuesta kuntaosuuden, mikäli henkilö ei ole ohjautunut mihinkään työvoimapolitiiseen toimenpiteeseen, kaivattiin. Kaksi vastaajista toi esille, että vaikka he olivat tyytyväisiä itse aktivointisuunnitelmatilaisuuteen, he kokivat Suomen valtion vallitsevan aktivointipolitiikan yleensä ottaen turhana ja negatiivisena.

Joo, kyllä (Ohjaajan nimi) selkeästi kuvaili, että mikä tämä idea tässä on. Paitsi jätti mainitsematta sellasen asian, jota kukaan muukaan ei tässä mainitse, että tota kaupunki joutuisi maksamaan sakkoja, jossei meitä ympärttäisi näihin hommiin. (Haastattelu 3.)

Suurin osa vastaajista ei ollut ennen ensimmäistä aktivointisuunnitelmatilaisuutta kuullut lainkaan kuntouttavasta työtoiminnasta, eikä heillä näin ollen ollut ennakkokäsityksiä siihen liittyen. Ainoastaan yksi vastaaja tiesi, mitä kuntouttava työtoiminta käytännössä voi olla, ja millaisia käytäntöjä siihen liittyy.

Ei, en tiennyt. Kun mää tulin, hän näytti minulle tuon paikan ja mitä siellä tehdään. Minulta kysyttiin, että kiinnostaako tämä paikka ja minä sanoin, että ”Totta kai, kyllä sopii”. (Haastattelu 1.)

7.3 Kuntouttavan työtoiminnan toteutus

Yleisesti ottaen kaikki haastateltavat olivat kokeneet, että he olivat voineet vaikuttaa oman kuntouttavan työtoimintajakson räätälöintiin. Erityisen tyytyväisiä oltiin omiin vaikuttamismahdollisuuksiin työtoimintapaikan valintaan liittyen. Terveystila ja mahdolliset rajoitteet oli huomioitu työtoimintapaikkaa, sekä työtehtäviä kartoitettaessa, samoin toiveet osallistumispäivistä. Osa vastaajista silti koki, että työtoimintaan liittyvät aikataulut ovat tiukkoja ja joustamattomia. Myös työtoimintapäivän aikana tarjottavan lounaan muuttuminen maksulliseksi tuotiin esiin motivaatiota ja arvostuksen kokemista heikentävänä asiana.

Kuntouttavaan työtoimintaan liittyvät asiakaskohtaiset tavoitteet näyttäytyivät suurimmalle osalle vastaajista epäselvinä, tai he eivät osanneet vastata kysymykseen. Tavoitteeksi saatettiin epäillä myös tilastojen putsausta. Osa määritteli tavoitteeksi kuntouttavan työtoiminnan kautta työllistymisen palkkatyöhön. Henkilökohtaisten tavoitteiden epäselvyyden vuoksi, myös työtoiminnalle asetettujen tavoitteiden toteutumista oli hankala arvioida.

Työtoimintapaikat, työyhteisöt, ohjaus työtoimintapaikalla, ja vastaanotettu sosiaaliohjaus oli koettu erittäin hyväksi. Ohjaukseen liittyen erityisen tärkeäksi nähtiin, että ohjaajia on helppo lähestyä, henkilökohtaista ohjausaikaa on saatavilla, jokaisen asiakkaan sen hetkinen henkilökohtainen tilanne huomioidaan, ja että ohjaajilta löytyy ymmärrystä ja joustoa. Joustavuudella tarkoitettiin esimerkiksi aika-aulullista joustamista, sekä mahdollisuutta käydä ruokajaossa työtoimintapäivän aikana. Eräs vastaaja toi esille, että tuntuu mukavalta, kun oma ohjaaja huomioi aina ohimennen kysellen kuulumisia ja vointia. Tyytyväisyyttä herätti myös sosiaaliohjauksen helppo saatavuus.

Ihana paikka, ihanat ihmiset! Jos on ongelmia, niin kysyy vaan ja aina autetaan. Myös työkaverit ovat ihania, koskaan ei riidellä. (Haastattelu 1.)

Mutta siis tämä toiminta itsessään, mää uskon, että tähän on melko lailla koko Suomessa järkevintä tämä toiminta, mitä täällä on. Tuollahan on joissakin paikkakunnilla sitte niitä kurseja, joissa leikitään piirileikkejä ja askarrellaan ja tämmöstä näin, kun ei mitään muuta toimintaa oo. Että täällähän tämä on järjestetty erittäin hyvin, että täällä tosiaankin tehdään hyödyllisiä hommia. (Haastattelu 3.)

Tuntuu, että kuuluu työyhteisöön. Täällä on mukava ilmapiiri. Kaikki on ihan sopivia tyypejä. (Haastattelu 4.)

Perehdytys työtoimintatehtäviin, työtoiminnan mielekkyys, työn jakautuminen ja työtahti arvioitiin erittäin hyväksi. Koettiin, että kaikkiin työtehtäviin on saanut opastusta, työtehtävät ovat vaihtelevia ja monipuolisia, mikä pitää mielenkiintoa yllä ja työtoimintaan on mukava tulla.

Siis mää tykkään olla täällä ja saa tehdä monenlaista työtä. Eikä oo pakko tehdä jotaki jos ei halua. Aina kysytään, että tekisitkö. Työ jakautuu tasaisesti ja työtahti on ok. (Haastattelu 4.)

Mielekkyyttä työtoimintaan toi kokemus työtoimintatehtävien yleisestä hyödyllisyydestä ja niistä monelta taholta saatu kiitos. Erityisen arvokkaaksi koettiin, kun työtoimintapäivään sisältyi kohtaamisia ja

mahdollisuus olla avuksi. Yksi vastaaja koki, että työtehtäviä ei ollut riittävästi. Tehtävät mitä oli, eivät olleet tarpeeksi haasteellisia, mikä aiheutti turhautumista. Vaikka ohjaus ja sen saatavuus työtoiminnassa arvioitiin hyväksi ja tarpeelliseksi, nousi esiin myös hieman eriävä näkökulma. Ikävää tunnetta holhoamisesta aiheutti käytäntö, missä kuntouttavaan työtoimintaan osallistujalle tulee nimetä työtoimintapaikalta ohjaaja, vaikka osallistuja toimii itsenäisesti.

7.4 Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus

Lähes kaikista vastauksista nousi erityisesti esiin kuntouttavan työtoiminnan mielialaa kohottava vaikutus. Koettiin, että työtoiminta, vaihtoehtona yksin tai puolison kanssa kotona olemiselle, on antanut puhtia myös kotitöihin työtoimintapäivän jälkeen. Työaamuja ja työkavereiden näkemistä odotettiin. Eräs vastaaja toi esiin, että toiminta antaa tarpeellista virikettä myös aivoille, ja sillä on piristävä vaikutus.

Työtoimintaa kuvattiin henkireiäksi ja koettiin, että se tuo arkeen normaalia rytmiä. Kahdessa haastattelussa tuli esille, että alkoholinkäyttö oli vähentynyt merkittävästi kuntouttavan työtoiminnan myötä. Positiivisiin vaikutuksiin lukeutui myös tutustuminen uusiin ihmisiin ja kaupungin eri sektoreiden työntekijöihin. Mukanaolo yleishyödyllisten asioiden hoitamisessa ja työstä saatu kiitos toi hyvää mieltä ja kokemuksen omasta hyödyllisyydestä, mikä koettiin lisäävän omanarvon tuntoa. Työtoiminnan kautta on päässyt näkemään myös sellaisia paikkoja, joita ei muuten pääsisi. Myös kuntouttavassa työtoiminnassa kulkeminen kävellen näyttäytyi yhdelle vastaajalle työkykyä ylläpitävänä hyötyliikuntana. Toisaalta kaikki vastaajat eivät olleet kokeneet kuntouttavalla työtoiminnalla olevan minkäänlaisia vaikutusta esimerkiksi arkeen, työkykyyn tai sosiaalisiin suhteisiin, mutta mielialaan toiminnan koettiin vaikuttavan alentavasti. Esiin tuli myös epäily kuntouttavan työtoiminnan epäedullisesta vaikutuksesta työkykyyn, kun tehtäviin liittyi raskaiden tavaroiden siirtelyä.

Vastaajien käsitys kuntouttavasta työtoiminnasta ei ollut juurikaan muuttunut toimintaan osallistumisen myötä. Tässä kohtaa tulee huomata, että useimmilla vastaajilla ei ollut ennakkokäsityksiä toimintaan liittyen. Myös kuntouttavan työtoiminnan yksilökohtaiset tavoitteet näyttäytyivät vastaajille hie-

man epäselvinä. Ajatuksena kuitenkin nousi esille, että palveluna kuntouttava työtoiminta tai muu osallistuminen ja ihmisten ohjaaminen, sekä tuen tarjoaminen on hyvä asia.

Ja kyllä kun aattelee, niin sellaiselle, joka on jäänyt työttömäksi, eikä oikein löydä paikkaansa, niin kyllä se on äärettömän tärkeä sellaiselle. ...ja mitä nyt oon kuullu tiedotusvälineissä, niin kyllä se koetaan tärkeäksi. Ne saa jonkinlaisen ryhmän ympärille ja säännöllisen päivän. Sekin varmaan osalla ihmisistä lipsuu herkästi. (Haastattelu 6.)

Kaksi vastaajaa koki, että osallistuminen on vaikuttanut suoraan työllistymiseen. Yleisesti kuitenkin kuntouttavan työtoiminnan vaikutukseen työllistymistä ajatellen oltiin jonkin verran pettuneitä. Kuntouttavan työtoiminnan välillisiä vaikutuksia, esimerkiksi työkykyä ylläpitävänä toimintana, ei tuotu vaikutuksista kysyttäessä esiin, mutta siitä saatettiin keskustella muiden teemojen yhteydessä. Myöskään tulevaisuuden suunnitelmiin ei toiminnalla ja siitä seuranneilla kontakteilla koettu olevan vaikutusta.

7.5 Kehittämisaatuksia ja toiveita

Keskusteltaessa kuntouttavaan työtoimintaan liittyvistä kehittämisaatuksista voimakkaimpana nousi esiin toiminnan näkyväksi tekeminen ja yleiseen tietoisuuteen nostaminen. Keinona nähtiin vahvempi yritysysteistyö, sekä toiminnasta tiedottaminen paitsi kaupungin sisäisesti, myös paikallisille yrityksille ja asukkaille vaikkapa lehdistön kautta. Toiveet toiminnan näkyväksi tekemisestä ja tiedottamisesta liittyivät toiveeseen työllistyä palkkatyöhön avoimille työmarkkinoille kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen kautta. Ehdotuksena nousi esiin, että työtoiminnan ohjaajat voisivat suositella yrittäjille sopivia työntekijöitä, koska tuntevat työtoimintaan osallistujien taitoja ja vahvuuksia.

Ja justiin se, että sitä informaatiota menis meistä muualle. Että yrittäjät tietäs, että täällä on useampi kymmenen miestä ja naista, jotka on ahkeria työntekijöitä, mutta tällä hetkellä ei nyt vaan oo muuta ko tämä, mutta yrittävät pitää työkykyä yllä. (Haastattelu 3.)

Kehittämisaatuksena tuli myös toivomus kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvien henkilöiden yhteisistä tilaisuuksista tai tapahtumista. Tapahtumassa olisi mahdollisuus esitellä kattavasti kuntouttavaa työtoimintaa palveluna ja tavata toisia osallistujia, sekä jakaa kokemuksia. Koettiin, että olisi mukava

saada käsitys siitä, millaisissa eri tehtävissä ja ryhmissä kuntouttavaan työtoimintaan osallistujat työskentelevät ja millaisia työtehtäviä he ovat päässeet kokeilemaan. Nähtiin, että sen kautta olisi mahdollista saada ideoita myös oman jatkopolun selvittämiseen.

Kuntouttavan työtoiminnan järjestämiseen liittyvissä käytännöissä toiveena oli tietynlaisen jouston lisääminen arjessa. Koettiin, että koska kuntouttava työtoiminta ei ole palkkatyötä, siihen osallistuminen ei saisi velvoittaa niin tiukasti, kun se tällä hetkellä velvoittaa. Satunnaisilla luvattomilla poissaoloilla työtoiminnasta on suora heikentävä vaikutus työmarkkinatukeen, mikä tuntuu henkilön toimeentulossa heti, työmarkkinatuen ollessa muutenkin pieni. Nähtiin, että yleensä ottaen osallistuminen työtoimintaan on parempi kuin kotona olo, eikä satunnaisista poissaoloista saisi rangaista.

...mua niin suututtaa, että kun suostuin kuntouttavaan, ja jos olen yhden päivän poissa, niin mää en saa työmarkkinatukea, jonka mää saisin muuten kun makaisin kotona. Se on niin väärin. ...kun pitäis käyttäytyä niin kuin työelämässä. (Haastattelu 3.)

Eräs vastaaja toi kehittämisajatuksena esille koko toiminnan lopettamisen, mutta koki, että nuoria ihmisiä kannattaisi velvoittaa osallistumaan johonkin, esimerkiksi koulutukseen. Ajatuksena oli, että nuorilla on tulevaisuus edessä, ja koulutuksen omaavilla työn saaminen helpompaa. Työtehtäviin liittyen toivottiin vaihtelua ja mahdollisuutta kokeilla erilaisia työtehtäviä, esimerkiksi jakamalla työtoimintapäivät kahden eri työtoimintapaikan kesken. Näin voisi kokeilla eri tehtäviä, jos ajatuksena tulevaisuudessa on vaikka koulutukseen hakeutuminen. Myös mahdollisuutta kokeilla monipuolisesti erilaisia kädentaitoja toivottiin. Toiveena tuli esille myös, että aikaa kahdenkeskisille keskusteluille ja henkilökohtaiselle ohjaukselle olisi jatkossakin riittävästi. Ne oli koettu erittäin tärkeiksi ja vaikuttaviksi oman tilanteen etenemisen kannalta.

Vaihtelu eri ryhmiin eri päivinä, niin voisi monipuolistaa työtehtäviä. (Haastattelu 4.)

Tutkimuksen tulosten suunta oli kokonaisuudessaan pääosin ennakko-oletusten mukainen. Tuloksista nousi esiin hyvin arkisia, käytännönläheisiä asioita. Pitkittyneen työttömyyden aiheuttamiin negatiivisiin vaikutuksiin on pystytty kuntouttavan työtoiminnan avulla vastaamaan, ja sen avulla on saatu elämään positiivisia kokemuksia ja energiaa. Pääosin toiminta koettiin mielekkäänä ja tarpeellisenä. Ohjauspalvelut ja lähiohjaus, sekä omat vaikuttamismahdollisuudet näyttäytyivät tuloksissa erittäin positiivisessa valossa. Paikallinen kehittämistarve tuli esille erityisesti palvelulle asetettujen henkilökoh-

taisten tavoitteiden selkeämmässä määrittelemisessä, sekä yleisen arvostuksen ja näkyvyyden saamiseen liittyen.

8 POHDINTA

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen tuloksia suhteessa opinnäytetyön teoriaan, sekä vertaan niitä aikaisempiin tutkimuksiin. Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevien asiakkaiden kokemuksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta. Tulosten avulla pyrin nostamaan esiin mahdollisuuksia, joiden perusteella kuntouttavaa työtoimintaa sosiaalipalveluna olisi mahdollista kehittää palvelua käyttävien asiakkaiden näkökulma huomioiden. Luvun toisessa osassa pohdin opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan oman oppimiseni kannalta. Käyn läpi omaa oppimistani myös suhteessa sosionomi (AMK) kompetensseihin.

8.1 Tutkimustulosten pohdinta

Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen näyttäytyi tutkimustuloksissa tukevan Allardtin (1976, 46 - 47) kuvailemaa osallisuuden kokemusta, joka tukee mahdollisuudesta kuulua yhteiskuntaan esimerkiksi työn kautta. Koska palkkatyötä ei sillä hetkellä ollut saatavilla tai palkkatyö ei tuntunut suhteessa sen hetkiseen kokonaistilanteeseen oikea-aikaiselta, korvasi kuntouttava työtoiminta palkkatyötä joiltakin osin, vaikka taloudelliseen tilanteeseen sillä ei juuri koettu olevan vaikutusta. Työttömäksi jääminen ja työttömyyden pitkittyminen oli aiheuttanut useille stressiä ja jopa masennusta, jolloin oma olemassaolo oli tuntunut hyödyttömältä. Työttömyys vaikutti näin ollen negatiivisesti erityisesti Leemannin ym. (2015, 7) kuvailemaan toimintaosallisuuden osa-alueeseen, joka liittyy oikeuteen toteuttaa omaa toimintaa elinympäristössä yhdessä muiden kanssa.

Osallisuuden kokemisen kannalta merkityksellisenä näyttäytyi haastateltavien vastauksissa mahdollisuutena olla mukana sellaisessa toiminnassa, joka on yleishyödyllistä ja tuottaa iloa sekä tekijälle, että vastaanottajalle. Kuuluminen työyhteisöön, ohjaajien ja työkavereiden tuki ja järkevät tehtävät työtoiminnassa vahvistivat yhteisöön kuulumisen tunnetta, ja sitä kautta osallisuutta. Näin ollen työtoimintaan osallistuminen vastaa sosiaalipsykologisiin perustarpeisiin, esimerkiksi pitämällä yllä viikko- ja vuorokausirytmiiä, kuten Viitasaari (2013, 76 – 78) on todennut. Myös työtoiminnan kautta saadut uu-

det ystävyysuhteet kertovat Allardtin (1976, 46 - 47) määrittelemän yhteisyyden osallisuuden kokemuksen vahvistumisen puolesta.

Se, että kaikki vastaajat eivät kokeneet kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisen vaikuttavan ylipäänsä mitenkään heidän kohdallaan, tai vaikutus koettiin jopa negatiivisena, vahvistaa sitä, mistä Leemann ym. (2015, 5) puhuvat. Heidän mukaansa osallisuuden kokemus on aina subjektiivinen. Samanlaisessa tilanteessa ja olosuhteissa olevien henkilöiden kokemus tilanteesta voi vaihdella, toisen kokiessa osallisuutta ja toisen ikävää osattomuutta. Leemann ym. (2015, 3-5) toteavatkin, että osallisuuden kokemus syntyy vasta kun ihminen oivaltaa osallistumisen hyödyt. Haasteena onkin osallistavan työllisyyspolitiikan toteuttaminen niiden henkilöiden kohdalla, jotka eivät koe osallistumista hyödyllisenä tai mielekkäänä. Osallistaminen tulisi tapahtua siten, että aito osallisuuden kokemus mahdollistuisi. Osallistuminen ja osallistaminen aktivointipolitiikassa pohjautuu sekä lakiin kuntouttavasta työtoiminnasta, että työttömyysturvalakiin, jotka määrittelevät reunaehdot osallistamiselle.

Osallisuuden kokemusten osalta tutkimuksen tulokset näyttäytyivät samankaltaisina kuin Elisa Oksasen keväällä 2016 tehdyn opinnäytetyön tulokset. Useimpien vastaajien kohdalla osallisuuden eri ulottuvuudet näkyivät vastauksissa, ja kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen oli vahvistanut osallisuuden kokemista. Samankaltaisuutta Oksasen tutkimukseen nähden esiintyi myös sen osalta, että kaikille kuntouttavan työtoiminnan kautta ei pystytty antamaan vahvistusta osallisuuteen, vaan velvollisuus osallistua vahvasti pikemminkin osattomuuden kokemusta.

Osallisuus näytti tutkimustulosten perusteella myös toteutuvan aktivointisuunnitelmatilaisuudessa. Vaikka osa ei kokenut vallitsevaa osallistavaa työllisyys- ja aktivointipolitiikkaa yleensä ottaen tarpeellisenä tai mielekkäänä, kokivat he silti tulleen kuulluksi aktivointisuunnitelmatilaisuudessa. Tällöin täyttyvät Leemannin ym. (2015, 6) määrittelemät tieto-osallisuuden, suunnitteluosallisuuden ja päätösosallisuuden osa-alueet. Edellä mainittua vahvistavat myös kokemukset omien toiveiden huomiomisesta työtoiminnan järjestämiseen liittyvissä asioissa. Tutkimustulosten perusteella havaintona on, että kokemus osallisuuden toteutumisesta koostuu pienistä osatekijöistä. Osallisuuden vahvistumisen kannalta merkityksellisenä näyttäytyy asiakkaan ja työntekijän välinen dialogi.

Huomionarvoista erityisesti on, sekä lähiohjauksesta, että sosiaali-ohjauksesta saatu palaute. Aika henkilökohtaiselle ohjaukselle ja luottamuksellinen, kuunteleva, ja aidosti välittävä ilmapiiri koettiin erittäin tärkeäksi. Tämän perusteella ohjauksessa on Kalajoen kaupungilla onnistuttu erittäin hyvin, ja ohjauksen suhteen vallitsevat käytännöt kannattaa pitää. Palveluiden järjestäminen siten, että sosiaali-ohjaus sekä muut ohjaukseen liittyvät palvelut ovat sijainniltaan lähellä asiakkaita, vaikutta tulosten mukaan olevan perusteltua. Merkityksellisenä haastatteluista nousi esille myös ohjauksen ajallinen saatavuus, eli yksinkertaisesti riittävä aika keskusteluille ja ohjaukselle, silloin kun asiakkaan tilanne ja tarve keskustella on akuutti, mikä on tärkeä huomioida resursoinnissa.

Kuntouttavan työtoiminnan suorat vaikutukset työllistymiseen koettiin haastattelujen perusteella heikoksi, mikä tuli esille myös Susanna Holopaisen (2012) opinnäytetyössä. Kuntouttavan työtoiminnan vaikuttavuus painottuu sosiaalisen kuntoutuksen osa-alueelle ja näin ollen tavoiteltu vaikutus työllistymiseen on pikemminkin välillinen ja pitkällä aikavälillä toteutuva, kuin suora. Tässä kohtaa onkin hyvä pysähtyä pohtimaan kuntouttavan työtoiminnan yksilöllisiä tavoitteita.

Kuntouttavaan työtoimintaan ohjautuvien henkilöiden tilanteet ja sen hetkinen toimintakyky suhteessa avoimien työmarkkinoiden vaatimuksiin ovat hyvin yksilölliset. Sen vuoksi yhteisen ymmärryksen muodostaminen asiakkaan kokonaisvaltaisesta tilanteesta ja toimintakyvystä on ensiarvoisen tärkeää, jotta kuntouttavan työtoiminnan avulla pystytään vaikuttamaan asiakkaan tilanteen suotuisaan kehitykseen. Sekä asiakkaalle, että ohjaajille tulisi olla selkeää se, millaisiin seikkoihin kuntouttavan työtoiminnan avulla pyritään vaikuttamaan. Kuntoutumisen prosessin kesto on hyvin henkilökohtainen, ja kuntouttavan työtoiminnan tavoite osana kuntoutumista voi vaihdella prosessin aikana. Alussa sen keinoin voidaan tähdätä vaikka sosiaalisen toimintakyvyn vahvistamiseen, painopisteen myöhemmässä vaiheessa ollen vahvasti työllistymisen edistäminen avoimille työmarkkinoille.

Tulosten perusteella kuntouttavalle työtoiminnalle asetettujen yksilöllisten tavoitteiden asettaminen näyttäytyy kehittämiskohteena, johon on mahdollista vaikuttaa paikallisesti. Yleiset tavoitteet kuntouttavan työtoiminnan järjestämisessä ovat yksilön työ- ja toimintakyvyn vahvistaminen, elämän- ja arjenhallinnan tukeminen ja edistäminen (Kuntouttavan työtoiminnan käsikirja). Edellisten lisäksi yksilökohtaiset tavoitteet määritellään yhteistyössä asiakkaan kanssa keskustelemalla palvelua aloitettaessa. Palvelun aikana, sekä erityisesti silloin, kun kuntouttavan työtoiminnan jaksoja on useita peräkkäi-

siä, olisi yhdessä hyvä pysähtyä keskustelemaan ja arvioimaan henkilökohtaisten tavoitteiden täyttymistä, sekä tarvittaessa määritellä työtoiminnalle asetettuja tavoitteita uudelleen. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvan henkilön ja työntekijän yhdessä määrittelemät tavoitteet toiminnalle mahdollistavat aktiivisen pyrkimisen tavoitteiden täyttymiseen. Realistisesti ja kohdennetusti asetetut tavoitteet toimivat pohjana, kun pysähdytään yhdessä pohtimaan kuntouttavan työtoiminnan vaikutusta, ja suunnitellaan polkua eteenpäin, kohti avoimia työmarkkinoita.

Tutkimuksen perusteella esiin nousseista kehittämis ehdotuksista voidaan erotella ne, joiden toteuttaminen, tai niihin vaikuttaminen on mahdollista paikallisesti. Osa kehittämisajatuksista liittyy suurempaan kokonaisuuteen, kuten Suomen valtion työllisyys- ja aktivointipolitiikkaan, eikä niihin siten ole paikallisen tai kunnallisella tasolla kovin paljon mahdollista vaikuttaa. Tutkimuksen tuloksissa kehittämisajatuksina nousi näkyvyyden ja tietoisuuden lisääminen kuntouttavasta työtoiminnasta, sekä yhteisen toiminnan järjestäminen. Samoin yleisen arvostuksen saaminen kuntouttavaan työtoimintaan osallistumiselle palkkatyön korvikkeena, sekä yleishyödyllisenä toimintana, koettiin tärkeänä. Kehittämisajatuksina nämä ovat juuri sellaisia, joihin paikallisella kehittämisellä on mahdollista vaikuttaa. Pohdittaessa keinoja lisätä kuntouttavan työtoiminnan arvostusta, olennaisena keinona on tietysti tietoisuuden ja näkyvyyden lisääminen eri medioiden kautta, sekä paikallisten yritysten tiedottaminen.

8.2 Oman oppimisen pohdinta

Opinnäytetyön alkuvaiheessa työni hyödyttävyyttä minulle ammatillisesti kyseenalaistettiin. Pohdinta liittyi siihen, että tukeeko työni oppimisprosessina ammatillista kasvuani ja oppimistani, koska olen työskennellyt kuntouttavan työtoiminnan järjestämisen parissa. Työni edetessä huomasin kuitenkin, että opinnäytetyön tekeminen minulle ennestään tutusta aiheesta on syventänyt ja laajentanut tietoja. Erityisesti työttömyyden pitkittymiseen johtavat syyt taustoineen ja perusteluineen avasivat uusia näkökulmia ja syvensivät ymmärrystäni todellisuudesta, josta pitkäaikaisesti työttömät henkilöt ponnistavat. Vastauksista kuvasti erityisesti jokaisen osallistujan kohdalla tilanteen ja siihen johtaneiden tekijöiden monimuotoisuus ja henkilökohtaisuus. Tästä taustasta nousee vahvasti ymmärrys sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmäosaamisen tärkeydestä osana sosionomin (AMK) kompetensseja. Jokainen pitkäaikaisesti työtön tarvitsee juuri hänen tarpeisiinsa räätälöityä tukea ja palvelua omiin tavoit-

teisiinsa pääsemiseksi. Tämä haastaa työntekijän olemaan niin sanotusti ”ajan hermolla” saatavilla olevien palveluiden suhteen, sekä löytämään ja kokoamaan palvelut, jotka parhaiten tukevat asiakkaan voimavaroja siinä tilanteessa.

Haastatellessani tutkimuksen kohderyhmää tätä opinnäytetyötä varten, pyrin tutkijana työhistoriastani huolimatta, mahdollisimman neutraaliin ja avoimen uteliaaseen rooliin haastateltaviini nähden. Aiemmissä työtehtävissäni kuntouttavan työtoiminnan ohjaajana olen lukuisia kertoja ollut samankaltaisessa tilanteessa, jossa olen keskustellut kahden kesken asiakkaan kanssa toteuttaen ohjaustyötä. Työotteeni olen aina pyrkinyt pitämään mahdollisimman dialogisena. Dialogisessa vuorovaikutuksessa työntekijä ja asiakas kohtaavat tasavertaisina keskustelijoina, pyrkien luomaan asioista uuden, yhteisen ymmärryksen. Silti koin haastattelut tutkijan roolista hieman eri tavoin, kuin viranomaisroolissa keskustellessani. Tämä havainto on mielestäni tärkeä liittyen sosionomin (AMK) kompetensseihin sosiaalialan eettisestä osaamisesta, sekä asiakastyön osaamisesta. Se haastaa reflektoimaan omaa asemoitumista ja toimintaa suhteessa erilaisiin asiakastyössä eteen tuleviin tilanteisiin siten, että aito dialogisuus toteutuu, riippumatta työskentelysektorista.

Sosionomin (AMK) kompetensseissa yhtenä osa-alueena on yhteiskunnallinen analyysitaito. Tämän opinnäytetyön tekeminen on saanut pohtimaan pitkäaikaistyöttömyyttä, siihen liittyviä syitä ja seurauksia, sekä teemoja, kuten kuntouttavaa työtoimintaa, työttömyysturvaa, osallisuutta, osallistamista ja osattomuutta monesta eri näkökulmasta. Opinnäytetyön tekeminen on vahvistanut ymmärrystä työttömyyttä aiheuttavien tekijöiden monisyisyydestä. Pohdintaa aiheutti erityisesti pitkäaikaistyöttömien terveydelliset haasteet suhteessa työelämän vaatimukseen, ja sitä kautta työttömyyden pitkittymiseen. Kuinka yhteiskunta voisi vielä paremmin tukea osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä? Olisi kaikkien edun mukaista, että ihmisissä olevaa potentiaalia ja erilaisia henkilökohtaisia taitoja voitaisiin hyödyntää, vaikka koko-aikatyö ei olisi terveydentilasta johtuen mahdollinen. Mahdollisuus työskennellä omien resurssien mukaisesti palkkatyössä, mahdollistaisi täysipainoisen osallisuuden kokemisen yksilölle. Yhteiskuntaa se hyödyttäisi myös monin eri tavoin. On tiedossa, että useilla pitkäaikaistyöttömillä on monenlaisia rajoitteita toimintakyvyssä, mutta silti kriteerit eläkkeen saamiseksi eivät täyty. Tulisi pohtia keinoja, joilla työnantaja voitaisiin kannustaa tarjoamaan osa-aikaista, ihmisen toimintakyvyn kannalta sopivaa työtä.

Erityistä pohdintaa opinnäytetyön teemaan ja kohderyhmään liittyen on aiheuttanut se, kuinka yhteiskunnan ja poliittisen päätöksenteon keinoin olisi mahdollista toimia siten, että työmarkkinoilta syrjäytymistä voisi ennalta ehkäistä. Ennaltaehkäiseviä toimia mietittäessä, on tärkeää ymmärtää, toisaalta työttömyyttä aiheuttavat yhteiskunnalliset syyt, ja toisaalta yksilölliset syyt. Yksilöllisten syiden valossa näen erittäin tärkeäksi varhaisen puuttumisen käytännöt jo varhaiskasvatuksessa ja alakoulussa, sekä tarvittavan tuen tarjoamisen yhtenä syrjäytymistä ehkäisevänä keinona.

Antoisaksi osaksi tutkimustyötä osoittautui myös aikaisemmin tuotetun tutkimustiedon etsiminen ja siihen tutustuminen. On mielenkiintoista huomata, että useat muut ovat myös olleet kiinnostuneita samoista teemoista, mitä omassa opinnäytetyössä käsitellään. Kuten kaikissa asiantuntemusta vaativissa työtehtävissä, myös erityisesti sosiaalialan työssä täytyy kyetä tarkastelemaan asioita monesta eri näkökulmasta, niin yksilön kannalta, yhteisönäkökulmasta, kuin yhteiskunnallisestikin. Tässä työssä mielenkiintoni ja tutkimuksen kohteena oli erityisesti asiakkaan näkökulma sosiaalipalveluun, eli kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvana. Vaikka sosionomi (AMK) opinnoissa olemme laajasti hyödyntäneet olemassa olevaa tutkimustietoa, on tämän opinnäytetyön tekemisen myötä viimeistään käynyt selväksi, että tutkimustiedon hyödyntäminen osana sosiaalialan työtä on tärkeä osa oman ammattitaidon ylläpitoa ja asiantuntijatyöhön liittyvää tiedollisen pääoman hankkimista. Muuttuva yhteiskunta ja lainsäädäntö haastavat päivittämään omaa tietämystä jatkuvasti.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia asiakkaiden kokemuksia kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta Kalajoen kaupungissa. Aihe kumpusi henkilökohtaisesta mielenkiinnostani aiheeseen. Olen varsin tyytyväinen opinnäytetyöprosessiini kokonaisuudessaan. Erityisesti aineistoa varten tekemäni yksilöhaastattelut oli kohtaamisia, joita muistelen lämmöllä. Minua liikutti se, kuinka aidosti haastateltavat olivat tilanteissa, jokainen omana erityisenä persoonanaan. Hauskana havaintona huomasi, että vaikka työn konkreettisessa tekemisessä oli välillä taukoja muiden opintojen, sekä perhesyiden vuoksi, havaitsin, että käsittelin opinnäytetyöhöni liittyviä teemoja silti koko ajan. Kesken muiden tekemisten saattoi mieleen tulla opinnäytetyöhön liittyvä asia, jonka halusin kirjata muistiin työn kirjoittamista varten.

Tämän opinnäytetyön tekeminen opetti minulle paljon tutkimuksen tekemisen prosessista. Erityisenä huomiona nousi esille tutkimuksen tekemiseen liittyvä, aihevalinnasta julkaisuun saakka mukana kul-

keva, jatkuva eettinen pohdinta. Opinnäytetyön tekeminen opetti arvostamaan, mutta toisaalta myös lukemaan kriittisesti olemassa olevaa tutkimustietoa ja tutkimustyötä. Vaikka työni tuloksissa ei tullut esille mitään sellaista, mikä olisi avannut jotain täysin uutta, tai sellaista, mikä olisi voimakkaasti poikennut aikaisempien, aiheeseen liittyvien tutkimuksien tuloksista, toivon sen silti hyödyttävän Kalajoen kaupunkia kuntouttavan työtoiminnan järjestäjänä. Tuloksista näkee selkeästi, millaisissa seikoissa Kalajoella kuntouttavan työtoiminnan järjestäjänä on onnistuttu erityisen hyvin. Myös yksittäisiä, pieniä kehitysideoita tuli toivotusti esille.

Opinnäytetyöni lopussa haluan lämpimästi kiittää kaikkia minua opinnäytetyöprosessissa tukeneita. Kiitän jokaista haastatteluun osallistunutta, että annoitte kokemuksenne tämän tutkimuksen käyttöön. Kiitän opinnäytetyöni ohjaajaa, Marja Savolaista, asiantuntevasta ja lämpimästä ohjauksesta. Kiitän myös Kalajoen kaupungin sosiaalipalveluita suotuisuudesta tutkimukselleni.

LÄHTEET

- Alatalo, J., Hämäläinen, H. & Mähönen, E. 2017. Työ- ja elinkeinoministeriön lyhyen aikavälin työmarkkinaennuste. TEM-analyyseja 79/2017. Työ- ja elinkeinoministeriö. Helsinki. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79878/Ennuste%20kev%c3%a4t%202017_.pdf?sequence=2. Viitattu: 11.5.2017.
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Juva: WSOY:n graafiset laitokset.
- Haavisto, I. 2010. Työelämän kulttuurivallankumous. EVA:n arvo- ja asennetutkimus 2010. Helsinki. Taloustieto Oy. Saatavissa: http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2010/04/tyoelaman_kulttuurivallankumous.pdf. Viitattu: 9.5.2017.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1996. Tutki ja kirjoita. 20. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Holopainen, S. 2012. Asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta ja sen vaikutuksesta elämänhallintaan. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Opinnäyte. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/44192/Holopainen_Susanna.pdf?sequence=1 Viitattu: 15.3.2017.
- Hult, M. 2014. Työttömien terveys ja hyvinvointi: haastattelututkimus. Itä-Suomen yliopisto, terveys-tieteiden tiedekunta, hoitotieteen laitos. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20140849/urn_nbn_fi_uef-20140849.pdf Viitattu: 28.4.2017.
- Huttunen, N. ja Mikkonen, E. 2015. Kuntouttava työtoiminta. Kotkan-Haminan seudun työvoiman palvelukeskus Väylän asiakkaiden kokemuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Lahden ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/102186/Huttunen_Niina.pdf?sequence=2. Viitattu: 18.3.2017.
- Karjalainen, J. & Raivio, H. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! T. Era (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 12-34. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Karjalainen, J. & Karjalainen, V. 2011. Kuntouttava työtoiminta kunnissa. Arvioita toiminnan järjestämistavasta ja kehityssuunnasta. Raportti. Juves Print – Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere. Saatavissa: <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80041/c7db7901-6ac7-422b-b09f-b62c88a3737a.pdf?sequence=1> Viitattu: 20.4.2017.
- Kauppinen, T.M, Saikku,P. ja Kokko, R-L. 2010. Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa Vaarama, M., Moisio,P., & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisen hyvinvointi. Thl. Helsinki: Yliopistopaino, 235-250. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80297/8cec7cec-5cf3-4209-ba7a-0334ecdb6e1d.pdf?sequence=1%23page=127#page=235>. Viitattu: 28.4.2017.

Kinnunen, S. ja Äijälä, N. 2012. ”En halua olla riesa enkä sosiaalipummi” -Tutkimus osallisuudesta ja kehittämistarpeista kuntouttavassa työtoiminnassa. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Pro gradu –tutkielma.

Kiviniemi, L., Sepponen, K., & Wilén, T. 2012. Työttömyyden pitkittyminen on monen tekijän summa. Tutkimus pitkäaikaistyöttömyyteen johtavista tekijöistä ja työmarkkinoille kuntouttamisesta. Oulun seudun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut. Oulun seudun ammattikorkeakoulu.

Kuntalehti. Kuntouttava työtoiminta jatkuvassa kasvussa. 2015. Www-dokumentti. Saatavissa: <https://kuntalehti.fi/uutiset/sote/kuntouttava-tyotoiminta-jatkuvassa-kasvussa/>. Viitattu: 22.8.2017.

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta. 2.3.2001/189. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttavan-tyotoiminnan-kasikirja/kuntouttava-tyotoiminta>. Viitattu 15.3.2017.

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. (2015). Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla www.thl.fi/sokra.

Moliis, P. 2015. Kuntouttava työtoiminta jatkuvassa kasvussa. Saatavissa: <http://kuntalehti.fi/kuntauutiset/sote/kuntouttava-tyotoiminta-jatkuvassa-kasvussa/> Viitattu:15.3.2017.

Oksanen, E. 2016. Asiakkaiden osallisuuden kokemuksia ja kehittämisajatuksia kuntouttavasta työtoiminnasta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäyte. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/107707/Oksanen_Elisa_HELSENKI.pdf?sequence=1 Viitattu: 15.3.2017.

Pihl, A. 2012. Kuntouttava työtoiminta voimaantumisen katalyyttinä. Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu –tutkielma. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37710/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201204201560.pdf?sequence=1> Viitattu: 20.4.2017.

Pohjos-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Kehittämisasiakastoiminta sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämiseen. Viitattu 3.8.2017. Saatavissa: <http://www.sosiaalikallega.fi/kansalaistoiminta/kehittajaasiakastoiminta/esite-kehittajaasiakastoiminnasta>

Pyykkönen, J., & Pyykkönen, T. 2016. Rakenteellinen työttömyys Tampereella. Saatavissa: http://tyollisyysportti-fi-bin.aldone.fi/@Bin/b505976ab812f6ce99df06a2f042c173/1494502161/application/pdf/542691/Rakenteellinen_tyottomuus_Tampere_Pyykkonen_Pyykkonen.pdf. Viitattu: 11.5.2017.

Sosiaalihuoltolaki. 1301/2014. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp1455888> Viitattu: 20.4.2017.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Hyvinvointi- ja terveyserot. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/tyollisyys>. Viitattu: 28.4.2017.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tutkimus ja asiantuntijatyö. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/sokra/sosiaalinen-osallisuus/osallisuuden-edistaminen> Viitattu: 7.8.2017.

Tilastokeskus. Pitkäaikaistyöttömät. Saatavissa: http://www.findikaattori.fi/fi/37#_ga=2.93872859.734081432.1494409040-1862427059.1494408980. Viitattu: 10.5.2017.

Työ- ja elinkeinoministeriö. Työllisyyskatsaus Maaliskuu 217. Saatavissa: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79796/TKAT_Maalis_2017.pdf?sequence=1. Viitattu: 9.5.2017.

Työttömyysturvalaki. 30.12.2002/1290. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20021290>. Viitattu 15.3.2017.

Työttömän terveys –haasteita ja ratkaisuja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2011. Videoleike. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=2afXBJcWJGQ> Viitattu: 28.4.2017.

Viitasaari, A-M. 2103. Työn merkitys työkuntoutujan elämässä. Itä-Suomen yliopisto, Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro-gradu –tutkielma. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20130857/urn_nbn_fi_uef-20130857.pdf. Viitattu: 8.5.2017.

Vilkkua, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4. uudistettu painos. Jyväskylä. Ps-kustannus.

Vilkkumaa, I. 2012. Kolme tapaa nähdä sosiaalinen kuntoutuksessa. Teoksessa V. Karjalainen ja I. Vilkkumaa (toim.) Kuntoutus kanssamme. Ihmisen toimijuuden tukeminen. Stakes. Tampere. Stakes, 27-38. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102986/URN_ISBN_978-952-245-782-0.pdf?sequence=1. Viitattu: 11.5.2017.

Hei,

opiskelen Centria –ammattikorkeakoulussa, sosiaalialan koulutusohjelmassa ja teen opinnäytetyöni Kalajoen kaupungille. Opinnäytetyöni tavoitteena on saada tietoa asiakkaiden kokemuksista kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisesta Kalajoen kaupungilla, ja niiden pohjalta tuottaa sellaista tietoa, jonka avulla toimintaa voi tulevaisuudessa kehittää.

Tietoja opinnäytetyötäni varten kerään haastattelemalla kuntouttavassa työtoiminnassa olevia asiakkaita. Haastattelut tapahtuvat yhdessä sovittuna ajankohtana keväällä 2017, työtoimintapäivän aikana. Haastattelussa on läsnä vain opinnäytetyön tekijä sekä haastateltava. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Haastattelut nauhoitetaan, ja haastattelijat siirtävät ne nauhalta kirjalliseen muotoon. Haastattelut ovat ehdottoman luottamuksellisia ja aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Aineisto muokataan niin, että haastateltavien anonymisyys säilyy. Vastaajien nimet ja tiedot eivät siis tule missään vaiheessa ilmi. Haastattelu kestää arviolta yhden tunnin. Valmis opinnäytetyö julkaistaan internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Olisi erittäin hienoa, jos osallistuisit opinnäytetyöhöni. Kokemuksesi kuntouttavasta työtoiminnasta on arvokas!

Ystävällisesti,

Hanna Isokääntä

hanna.isokaanta@cou.fi

Suostumus opinnäytetyöhön liittyvään haastatteluun osallistumisesta

Osallistun haastatteluun, joka on osa Centria – ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa opiskelevan Hanna Isokäännän opinnäytetyötä. Haastattelun tarkoituksena on saada Kalajoella kuntouttavassa työtoiminnassa olevien henkilöiden kokemuksia toiminnasta ja niiden perusteella tuoda esiin seikkoja, joita huomioiden kuntouttavaa työtoimintaa voisi palveluna kehittää.

Haastattelu tapahtuu nimettömänä, ja haastateltavan anonymius säilytetään koko ajan, myös valmiissa opinnäytetyössä. Haastattelun avulla kerätty aineisto on ainoastaan opinnäytetyön tekijän käytössä, ja työn valmistuttua aineisto hävitetään asianmukaisesti. Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua syyskuussa 2017. Hyväksymisen jälkeen se on luettavissa internetissä osoitteessa www.theseus.fi.

Olen tietoinen siitä, että osallistuminen haastatteluun on vapaaehtoista. Mikäli koen, etten haluakaan osallistua haastatteluun, voin haastattelun aikana, syytä ilmoittamatta, perua, tai keskeyttää osallistumiseni.

aika ja paikka

allekirjoitus ja nimenselvennys

Teemahaastattelukysymykset

Ikä, sukupuoli, koulutus ja työkokemus.

Työttömyys

- Mikä tai mitkä tekijät ovat mielestäsi sinun kohdalla vaikuttaneet työttömyyden pitkittymiseen?
- Mitä työttömyys sinulle merkitsee, toisin sanoen, millaisia vaikutuksia työttömyydellä on ollut sinulle? (taloudelliset, sosiaaliset, terveyteen liittyvät, itsetuntoon liittyvät vaikutukset)

Ohjautuminen kuntouttavaan työtoimintaan

- Millaisiksi koit omat vaikuttamismahdollisuudet ja tiedonsaannin aktivointisuunnitelmatilaisuudessa
- tieto eri vaihtoehdoista ja mahdollisuuksista aktivointisuunnitelmatilaisuudessa
- tieto kuntouttavasta työtoiminnasta, sen sisällöstä ja käytännöistä
- Tiedonsaanti omista velvollisuuksista ja oikeuksista (selkeys)
- Millainen ennakkokäsitys sinulla oli kuntouttavasta työtoiminnasta ennen työtoiminnan aloittamista

Kuntouttavan työtoiminnan toteutus

- Millaisiksi koit omat vaikuttamismahdollisuudet kuntouttavan työtoiminnan aloittamiseen liittyen (paikka, tehtävät, kesto, aikataulu, oikea-aikaisuus)
- Kuinka selvää sinulle oli, mitkä ovat kuntouttavan työtoiminnan tavoitteet sinun kohdalla ja miten koit osallisuutesi tavoitteiden asettamisessa
- Millaiseksi koit vastaanoton työtoimintapaikalla, tunne kuulumisesta työyhteisöön/ mukaan pääsy/ilmapiiri
- Millaisen perehdytyksen sait tehtäviisi
- Millaiseksi koet itse työtoiminnan ja tehtävät, vastaako se odotuksiasi, monipuolisuus, sopivat haasteet, selkeät tehtävät, työn jakautuminen, työtahti,
- Miten arvioisit saamaasi ohjausta ja tukea työtoimintajakson aikana

(sisältää esim. lähiohjaus, neuvonta, sosiaaliohjaus, aika keskustelulle ja asioiden hoitamiselle, tuki elämäntilanteessa, jatkosuunnitelmat)

Kuntouttavan työtoiminnan vaikutus

- Millaisia vaikutuksia kuntouttavalla työtoiminnalla on ollut sinun tilanteessasi
 - mielialaan
 - arkeen
 - vapaa-aikaan
 - sosiaalisiin suhteisiin
 - työkykyyn
 - johonkin muuhun, mihin? (itsetunto, itseluottamus, rohkeus, työelämätaidot)
- Miten koet kuntouttavalle työtoiminnalle asetettujen tavoitteiden kohdallasi täyttyneen
- Miten kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen voisi palvella sinua vielä paremmin?
- Millainen vaikutus mielestäsi kuntouttavaan työtoimintaan osallistumisella on työllistymistä ajatellen?
- Miten kuntouttavaan työtoimintaan osallistuminen on vaikuttanut jatkosuunnitelmiisi elämässä?
- Onko kuntouttavassa työtoiminnassa käyminen muuttanut käsitystäsi ko. toiminnasta

Kehittämisaatuksia ja toiveita

- Mitä palautetta erityisesti haluaisit antaa kuntouttavaan työtoimintaan liittyen
- Millaisia kehittämisaatuksia kuntouttavaan työtoimintaan liittyen haluaisit tuoda esille (esim. ryhmiä, tai tehtäviä, käytäntöjä)
- Muita toiveita kuntouttavaan työtoimintaan liittyen?